

A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium története az 1990-es években

Készítette: Hortobágyi Péter

2020

"Ez volt a mi demokratikus eszmélődésünk legfontosabb eleme, sokkal fontosabb, mint a felettünk futó rendszerváltás. Ennek aktorai voltunk, éreztük a bennünk rejlő erőt."

(Gyenes Ádám az 1991-es rákóczi diáklázadásról)

Bevezetés

A rendszerváltás utáni Magyarországon az élet villámgyorsan változott meg. Beköszöntött a várva várt szabadság korszaka a politikában, gazdaságban, kultúrában, megnyíltak a határok. A szabadsággal együtt azonban minden az egyik napról a másikra bizonytalanná is vált. Elszabadultak az árak, munkahelyek szűntek meg, tömegek kerültek az utcára, biztosnak vált értékekről derült ki, hogy egyáltalán nem azok. Ekkor kezdődött meg a ma már nagyon is jól ismert "folyamatos változások kora". A korabeli felnőtteknek szinte felfoghatatlannak tűnt, hogy egyszer csak megszűnt a Szovjetunió, Csehszlovákia, a KGST, a Varsói Szerződés, hiszen "azok mindig is voltak". A magyar társadalomnak hihetetlen alkalmazkodási képességről kellett tanúbizonyságot tennie és kapaszkodókat keresnie a szocialista diktatúrát felváltó demokratizálódó piacgazdaságban. A változásnak ára volt, ezt részben a kilencvenes években kellett megfizetni. A bruttó hazai össztermék (GDP) először 2001-ben haladta meg a rendszerváltás évében mért értéket, és a reáljövedelmek értéke az egész korszakban elmaradt attól. A csökkenő életszínvonallal párhuzamosan ugyanakkor korábban nem látott lehetőségek nyíltak meg az utca embere számára: lehetett az oroszon kívül más nyelvet is tanulni, szabadon lehetett utazni és ekkor indult világhódító útjára az internet is.

A kilencvenes évek a magyar közoktatásban is a korszakos változások évtizede. Ettől természetesen a Rákóczi sem tudta függetleníteni magát, és negyed évszázad elteltével elmondható, hogy bár nem volt sem forradalom, se világháború, ez az időszak a gimnázium történetének egyik legmozgalmasabb, legdrámaibb tíz éve volt. Teljes szerkezetváltásra volt szükség az iskolában, hogy alkalmazkodni tudjon az új követelményekhez. Ekkor szűnt meg az országos hírű sporttagozat, indult el a nyelvi előkészítő "0" osztályos, és a hatosztályos program. Korábban az iskolavezetés volt a biztos pont a Rákócziban, hiszen 1969-1989 között mindössze két igazgató állt az élén. Ezzel szemben 1990-2000 között kétszer volt megbízott igazgató kinevezve, és emellett két másik igazgató is irányította a Rákóczit. A megbomlott a tanár-diák kapcsolatra utal, hogy 1991-ben a rákóczi diákok fellázadtak a saját intézményük ellen, megtagadták a tanulást, tüntettek az iskolavezetés ellen. Egy évre rá megkezdődött a jogi vita arról, hogy a gimnázium épülete kinek a tulajdonát képezi valójában, az önkormányzatét, vagy az egyházét. A korszak második felében már magának az intézménynek a fennmaradása volt a tét: a rossz állapotban lévő épület bezárásáról, elköltöztetéséről terjedtek a pletykák. Mindeközben folyamatos volt a tanári fluktuáció. Nem meglepő, ha az évtizedben nagyon csekély a kiemelkedő tanulmányi versenyeredmény, hiszen a fent említett bizonytalansági

tényezőknél is köszönhetően a Rákóczi tartósan berendezkedett a középiskolai rangsor alsó harmadában. Érződött a gimnáziumon a demográfiai apadás is. 2000-ben 150-el kevesebb tanulója volt a Rákóczinak, mint 1990-ben.

Források

1987-1999 között sajnos egyetlen gimnázium évkönyvet sem adtak ki. Ez azért meglepő, mert még a második világháborút követő zűrzavaros években, az iskolák államosításának, a Rákosi-korszaknak, az 1956-os forradalomnak az időszakában sem volt ilyen hosszú „évkönyvmentes” időszaka a gimnáziumnak. Akkor az 1949-1958 közötti időszak maradt ki, ami azért jobban érthető, hiszen nyomtatott évkönyvet egyenesen tilos volt akkoriban szerkeszteni az iskoláknak. 1999-ben és 2000-ben azután Konta Andrásné orosz-magyar szakos tanárnő szerkesztésében teljesen új formátumú, a korábbiaknál jóval nagyobb alakú, és jóval több fényképet tartalmazó gimnáziumi évkönyveket adtak ki, és foglalták össze bennük a legfontosabb iskolai eseményeket. A kilencvenes években nem jelent meg rendszeresen iskolaújság sem, az iskolai könyvtárban egy 1996-os „beköszöntő” példány található csak, aminek nem lett folytatása.¹ Jelen tanulmány megírásához a legnagyobb segítséget a korszakban idejáró egykori rákóczisok által kitöltött kérdőíves felmérés jelentette, valamint az egykori és jelenlegi tanár kollégáimnak a szóbeli közlései. Név szerint szeretném megköszönni az értékes információikat Dr. Pelczer Katalinnak, Dr. Havassy Andrásnak, Garamvölgyi Péternek, Csútor Csillának, Schmidt Gabriellának, Jármí Viktóriának, Réfi Csabának, Kukucsáné Dr. Szalontai Erikának, Labán Gábornak, Dréher Jánosnak, Kákonyi Évának, Oláh Zsuzsannának, Tóth Csabának, Suri Zoltánnak. Különösen hálás vagyok Dr. Kozma Tamásnak és Sasvári Mártának, akiknek a személyes közlései és a tőlük kapott kordokumentumok nélkül ez az írás nem születhetett volna meg.

Oktatás, politika, oktatáspolitikai

A magyar oktatásügy egészen különleges korszaka volt a XX. század utolsó évtizede. Az iskolafenntartás állami monopóliumának megszűnésével hallatlanul színes, változatos intézményi struktúra bontakozott ki. Egyre másra alakultak az alapítványi, a magán, az alternatív iskolák, és az egyházi fenntartású intézmények száma is folyamatosan emelkedett. A szabadság mellett a korszak kulcsszavai a decentralizáció és az autonómia voltak. Hiú ábránd maradt ugyanakkor a Művelődési és Köznevelési Minisztérium óhaja, amit az 1990-es tanévkezdő ismertetőjűnkben fejtettek ki: "fontos

---

¹ A második évkönyvet Konta Andrásné már nyugdíjas tanárként szerkesztette. Ezek az évkönyvek az elsők a gimnázium történetében, melyeknek a fedőlapját már diák tervezte. 1977 és 1987 között is volt egy évkönyv nélküli, ínséges időszak.

társadalmi érdek fűződik ahhoz - áll a tájékoztatóban -, hogy a rendszerváltásból következő átmenetiség ne zavarja meg az iskolai életet, a nevelés, oktatás nyugalvét. Az iskola nem lehet politikai harcok színtere."² Ezzel szemben az iskolákban látványos politizálás zajlott. A legizgalmasabb kérdések közé tartozott, hogy ki nevezi ki az iskolaigazgatókat, mely intézményeket vesz vissza az egyház, melyiket vonják össze, vagy szüntetik meg, megmaradnak-e világnézetileg semlegesnek az önkormányzati iskolák. Több visszaemlékező említette, hogy a korszak első felében a rákóczi tantestületben is leképződött például az MDF-SZDSZ szembenállás, és érezhető volt a régi, idősebb kollégák és a fiatalabb, olykor forradalminak tartott pedagógusok szembenállása. Az országos szakmai viták is átpolitizálódtak, gyakran értékvitákba torkollottak. A már idézett minisztériumi tájékoztató szerint több iskola működőképességét veszélyeztette az igazgatók politikai indítékú leváltásától való félelem. Igencsak kaotikus állapotok uralkodtak akkoriban, sok helyen szabályosan lefolytatott pályázatok után sem nevezték ki az igazgatókat, az iskolák vezető nélkül működtek. "Arra kérjük az iskolafenntartókat és a nevelőtestületeket, hogy az igazgatói pozíciók megerősítése vagy cseréje minden esetben a szakmai hozzáértés, az alkalmasság feltételeinek megfelelően történjen." - áll a már említett ismertetőben.³ A közoktatás történetében a kilencvenes években több alkalommal történt törvényalkotás, jelentősebb módosítás. A legfontosabb egyértelműen az 1993-as közoktatási törvény volt, amit az évek során toldoztak foltoztak, de egészen 2011-ig a közoktatás meghatározó dokumentuma maradt. Az 1985-ös törvényre alapozva sikerrel bontotta le a közoktatás merev struktúráját. Ez a jogszabály beszélt először diák jogokról, diák önkormányzatról, és kulcsfogalma a szabadság volt: a tanszabadságé, a meggyőződés szabadságáé, a tanítás szabadságáé. Rendelkezett a 4-6-8-9 évfolyamos gimnáziumokról, a nemzeti alaptantervről, kerettantervekről, helyi tantervekről. Az iskolakötelezettséget 6-16 év között szabta meg. A törvényalkotó munka során Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter (1993-1994) azt tartotta szem előtt, hogy a jogszabály "ne egy kormánynak szóljon, ne valamiféle szűk koalíciós pártpolitikát tükrözzön". A törvényt 1995-ben és 1996-ban módosították, többek között a Nemzeti Alaptanterv (NAT) változtatásai miatt.⁴ Az 1993-as törvény mellett, vagy talán azt is megelőzve, a legmeghatározóbb eseménye a magyar közoktatásnak a korszakban a nemzeti alaptanterv bevezetése volt. A magyar alaptanterv megalkotása az európai szintű kerettantervi szabályozás folyamatába szervesen illeszkedett, hiszen példának okáért Spanyolországban, Franciaországban, Portugáliában, Finnországban, Angliában is 1988-1991 között

---

² Köznevelés, 1990.09.07.

³ uo. A kérdéshez még lásd: Mátrai Zsuzsa: Az oktatásfejlesztők nehézségei a rendszerváltás után. In.: Neveléstudomány az ezredfordulón. Szerk.: Csapó Benő, Vidákovich Tibor, Nemzeti Tankönyvkiadó 2001.

⁴ Mészáros István: *A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája 996-1996*. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1996. Az átalakuló viszonyokat jelzi a közoktatásban, hogy 1990-1999 között több mint 150 kormányrendelet-alkotás, módosítás történt ezen a területen. A tankötelezettséget még a korszakban 16-ról 18 évre fogják felemelni.

dolgoztak ki nemzeti alaptanterveket. Már 1990 őszén megkezdődtek az országos tanácskozások a NAT-ról, és igencsak átpolitizált légkörben zajlottak le. 1995-ben született végül kormányrendelet a NAT bevezetéséről, amely az iskoláknak 3 évet adott a felkészülésre és a szükséges intézményi dokumentumok megalkotására (pedagógiai program, helyi tanterv). A tanártársadalom most először szembesült azzal, hogy a szabadság megnövekedett (szakmai) felelősséggel párosul, hiszen intézményenként nagyon komoly munkával kellett az alapidokumentumokat megalkotni, amihez a szoros központi tantervekhez szokott pedagógusok bizony nem voltak hozzászokva. A NAT-on alapuló központi kerettantervek a korszak végére készültek el. Az ezeken alapuló helyi tanterveket az intézmények fenntartója hagyta jóvá.⁵ A számos pedagógiai kihívás közül még érdemes kettőt megemlíteni, amelyekkel a Rákóczinak is szembe kellett néznie a korszakban. Az egyik az idegen nyelvek tanítását érintette. Országosan az 1989/1990-es tanévben még majdnem 1 millió gyerek tanult oroszul. 1992-ben már csak 200000-en, ugyanakkor a nyugati nyelvet tanulók száma megnégyszereződött. A korszakban a legnagyobb óraszám növekedést az idegen nyelvek érték el. Az alacsony szakos ellátottság mellett gondot okozott, hogy az orosz szakos tanárok központi átképzési programja távolról sem volt sikertörténet. Az adatok azt mutatják, hogy az átképzésben résztvevő tanárok egy harmada soha nem is volt előtte orosz tanár.⁶ A másik kihívás az informatika térhódítása volt. A NAT-ban már önálló műveltség területként jelent meg, és a korszakban a középiskolák heti 1-2 órát állítottak be ennek tanítására, csak hogy az eredményes munkát a tanári inkompetencia mellett a megfelelő eszközpark hiánya nagyban gátolta.

Rendszerváltás a Rákócziban: 1989-1990

A rendszerváltás évében a Rákóczi élén álló igazgatónak, Winkler Ibolyának a korábban sem túl nagy népszerűsége történelmi mélypontra süllyedt. Egy-két kollégától eltekintve sem a tantestület, sem a diákság nem tisztelte már a régi rendszer feltétlen hívének tartott Winklert, aki második ciklusa végére már bele is fásult az iskolavezetésbe. A rendszerváltás évében adott interjújában ő maga is beismerte saját gyengeségét, amikor arra a kérdésre, hogy miért van az, hogy régen igen, de most

---

⁵ Érdekes, hogy a kilencvenes években még az volt a természetes, hogy valós, hónapokig tartó szakmai konzultáció előzte meg a NAT bevezetését, és a rendelet megjelenése után a NAT-on alapuló helyi tantervek bevezetésére nem pár hónapot, hanem 3 évet biztosítottak. A korszak oktatáspolitikájához és a magyar oktatás helyzetéhez lásd még: *Jelentés a magyar közoktatásról 2000*: <http://mek.oszk.hu/08400/08451/08451.pdf>

⁶ *Jelentés a magyar közoktatásról*. Sokatmondó az a tanács, ami a már idézett 1990-es minisztériumi tájékoztatóban áll: „Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az orosz tanárok foglalkoztatását biztosítani kell.” A rendszerváltás után az orosz tanárok igencsak nehéz helyzetét jól ábrázolja Szabó István 1991-es *Édes Anna*, *Drága Böbe* című filmje.

már nem nagyon jön a gimnáziumba sok kiváló általános iskolás, azt válaszolta, hogy „ez nekem is nagy kérdőjel.”⁷ Winkler kicsinyes, bosszúálló, az idők változását egyáltalán nem megértő személyiség volt. 1988-ban, amikor az egyik rákóczi diákot (K. Krisztinát, 1989, IV.D) FIDESZ röplapok osztogatása miatt bezsállították a rendőrsre, és értesítették a gimnáziumot, Winkler behívatta az osztályfőnökét, és arra próbálta rávenni, hogy mindent tegyen meg a diák megbuktatása érdekében.⁸ Hasonló módszerrel próbált keresztbe tenni annak a végzősnek is, aki a folyosón hangosan szidta őt, és azt a díszteremben ülő Winkler meghallotta. Egyébként arról a S. Zoltánról van szó, aki 1988-ban érettségizett volna a IV.D-ben, ha nem bukik meg fizikából. A diákság sajátos módon állt bosszút a gyűlölt vezetőn: az 1989-es tanévzárón a végzősök már az igazgatói beszéd előtt elkezdtek tapsolni, aminek Winkler először örült, azt gondolván, hogy ilyen nagy szeretettel fogadják. A taps azonban nem maradt abba, Winkler nem tudta elmondani ünnepi beszédét. Az iskolavezetés levonult, a műsor pedig idő előtt véget ért. 1989 őszén a tantestület elhatározta, hogy megmondják Winklernek, menjen nyugdíjba, adja át a helyét másnak, mindenkinek jobb lesz így. A testületi kérést Vigassy György tolmácsolta az igazgatónak. Ezt követően Winkler a téli szünet után már nem jött vissza a Rákócziába, ezért a tanács Radványi Annát, a másik igazgatóhelyetteset nevezte ki megbízott igazgatónak.⁹ Radványi 1969-től dolgozott a Rákócziában, és sok éven át osztályfőnöki és munkaközösség-vezetői tisztséget is ellátott. Az osztályába járt a hetvenes években az úszó Hargitay András is. Megbízott igazgatóként Radványinak nem csak mellékszerep jutott. Az 1989/90-es tanév második felében neki kellett megszerveznie az egykori kollégiumi szárny iskolai oktatásra történő átépítésének megszervezését és műszaki átadását. Igazgatósága alatt vált gazdaságilag függetlenné az iskola a Móricz Zsigmond Gimnáziumtól, valamint Radványi készítette elő az első „nulladik” osztály beindítását. Ez a gimnáziumi tanulmányokat megelőző nyelvi év bevezetését jelentette. Történt, hogy 5 értelmiségi szülő alapítványt hozott létre 1990 januárjában (Középfok Nyelvi Alapítvány) annak érdekében, hogy a két tannyelvű képzésből kimaradó diákoknak is jó lehetőséget biztosítsanak a nyelvtanulásra. A szülők felvették két olyan gimnáziummal a kapcsolatot, ahol a vezetés a nyelvi képzés megreformálásán gondolkodott. Ezek egyike a Rákóczi volt (a másik a budaörsi Illyés Gyula Gimnázium). 1990 áprilisban meghirdették a felvételt a nyelvi előkészítő osztályokba, gimnáziumonként 40 főben gondolkodtak. Az alapítvány szabta meg a tanrendet, az óratervet, ő

---

⁷ Winkler igazgatóságához és az idézethez lásd: Hortobágyi Péter: A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium az 1980-as években című tanulmányát.

⁸ Kákonyi Éva és Dréher János személyes közlése. A tanulmányban a nevek mögött zárójelben az érettségi éve és az illető osztálya áll.

⁹ Radványi Anna (1946-2016) 1969-ben matematika-fizika szakos diplomát szerzett, és még ebben az évben elhelyezkedett a Rákócziában. Első munkahelyén dolgozott végig. 1980-ban tanácselnöki dicséretet, 1982-ben miniszteri dicséretet kapott. 1984-től volt igazgatóhelyettes. 1987-ben kiváló munkáért elismeréssel, 1993-ban polgármesteri dicsérettel tüntették ki, 2002-től nyugdíj mellett dolgozott tovább. 2003-ig volt igazgatóhelyettes, munkaviszonya 2009-ben szűnt meg.

biztosította a megfelelő minőségű oktatási segédanyagot, tanárokat, magnókat, technikai háttérrel. Az Alapítvány anyanyelvű oktatókat is foglalkoztatott, ami nagyban segített a pedagógus hiány orvoslásában is. A céljuk 700 nyelvi óra biztosítása volt, és hogy eljuttassák a diákokat a középfokú nyelvvizsgáig. A „nulladik” osztály hamar nagyon vonzóvá vált. Az első tanévben heti 20 órában lehetett angolt vagy németet tanulni, és aki sikeresen záró vizsgázott év végén, az felvételi nélkül „rendes” rákóczis gimnazista maradhatott. Az évtized közepén magyarból és matematikából kellett felvételi vizsgát tennie annak, aki be akart ebbe az osztályba kerülni, no meg tanévenként 125000 Forintot befizetnie a Középfok Nyelvi Alapítványnak. Az országban gyorsan elterjedő nulladik osztályok igazából azoknak a (jól szituált) diákoknak jelentettek alternatívát, akik nem kerültek be a két tannyelvű intézményekbe, de intenzíven akartak nyelvet tanulni. A Rákócziban az első ilyen osztálynak Galba Márta lett az osztályfőnöke. Korszakunk közepén már volt német előkészítő csoport is a nyelvi osztályon belül. Utoljára ebben a rendszerben az 1997/1998-as tanévben indult nyelvi osztály. Ebben 36 fő tanult, két harmada angolt, egy harmada németet. Mivel a nyelvi év után jellemzően sokan más iskolába távoztak, ezt az osztályt is össze kellett vonni egy másikkal.¹⁰

Radványi azzal kezdte igazgatóságát, hogy a díszterembe összehívta a tanulókat, és közölte velük, hogy ő lett a megbízott vezető. A diákparlamenteken (ma diák közgyűlésnek mondanánk) részt vett diák és tanár is, és lényegében ez volt az egyetlen fórum, ahol a diákság elmondhatta bűját-baját. 1990 tavaszán az egyik ilyen gyűlésen szinte csak a testnevelés munkaközösség vezetőjéről, Erdősiné Bata Terézről volt szó. Bata akkor már negyed évszázada rákóczis tanár volt, egykori élsportoló, különösen híres a keménységéről, és arról, hogy rendszeresen megalázta tanítványait az órákon. A diákparlamenten aztán a diákság kifakadt ellene, nyíltan beszéltek a tanárnő kegyetlenségével határos módszereiről. Bata a tanév hátralévő évében betegállományba vonult, és csak szeptemberben jött vissza tanítani. Ez a gyűlés jelezte, hogy a rendszerváltozás után már nem lehet bármit megcsinálni a rákóczis fiatalokkal, és ők készek kiállni magukért, ha úgy adódik.

Radványi nagyon jó, precíz matematika tanár volt, ismert volt arról, hogy sokszor stopperrel a nyakában ment az órára, hogy egy perc se menjen kárba. Szabadidejében nagy utazásokat tett Európában, kertészkedni, fényképezni szeretett. Első megbízott igazgatósága alatt Dr. Rimóczi Imréné segítette őt igazgatóhelyettesként.¹¹

1990-ben igazgatóválasztást tartottak a Rákócziban. A jelöltek között volt Oláh Zsuzsa biológia-kémia szakos tanár, egykori rákóczis, aki 1973-ban érettségizett Szerdahelyi Andor osztályában. Oláh 1980 óta tanított a Rákócziban, diákjai nagyon szerették, komoly versenyeredményekkel rendelkezett,

---

¹⁰ Népszabadság 1990.11.08 *A tanévnyitó folyamatos* és Köznevelés 1995.04.14. *Nyelvi előkészítés a gimnáziumokban*. A korszakunkban az idegen nyelvek óraszámja emelkedett a leggyorsabban az összes tantárgyat figyelembe véve. 1990 szeptemberétől kezdve az a diák, aki rendelkezett középfokú nyelvvizsgával nem volt köteles az idegen nyelvi órákon részt venni.

¹¹ A biológia-kémia szakos Dr. Rimóczi Imréné 1971-től 2006-ig dolgozott a Rákócziban.

több tanítványa bejutott az OKTV döntőjébe, amiért Winkler Ibolya 1985-ben tanácselnöki dicséretre is felterjesztette. Oláh nagyon népszerű volt a fiatalabb pedagógusok körében, esélyeit pedig növelte az, hogy az idősebb tanárok egy része tanította még, és mivel mindig jeles tanuló volt, jó emléket őriztek róla. Oláh célja a Rákóczi ésszerű működtetése, újra egy kiváló pedagógus csapat kialakítása, és a renitens diákok eltávolítása volt. 1990-ben, azonban a nevelőtestületi szavazáson nem ő, hanem Dr. Kozma Tamásné, a másik jelölt kapott több szavazatot. Oláh vereségének feltehetően az lehetett az oka, hogy terveit még a szimpatizánsai egy része is túlságosan radikálisnak tartotta, féltek, hogy a „feje tetejére állítja az iskolát”.¹²

Dr. Kozma Tamásné igazgatóságának (1990-1994) kezdete

Dr. Kozma Tamásnének semmilyen kapcsolata nem volt korábban a Rákóczival. A nevét Dr. Benő Kálmánné akkor igazgatóhelyettes „dobta be”, aki a Kozma családnak hosszú éveken át házsomszédja volt, és velük jó kapcsolatot ápolt. A rendszerváltás idején Dr. Kozma Tamásné Amerikában tartózkodott, mivel férje az Oktatáskutató Intézet akkori helyettes igazgatója 1989 tavaszán Fulbright ösztöndíjat kapott. Dr. Kozma Tamásné az USA-ból nyújtotta be az igazgatói pályázatát. Bár amolyan „fekete ló volt”, esélyeit növelte, hogy Mezei Gyula a fővárosi tanács művelődési osztályáról családi barát volt, a tantestületen belül pedig a nevét felvető Dr. Benő Kálmánné nagy tiszteletnek örvendett. A nevelőtestület – amint azt láttuk – Dr. Kozma Tamásné mellett szavazott, akit 1990 tavaszán a tanács öt évre kinevezett a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium igazgatójának. Dr. Kozma Tamásné 1938-ban született Szarvason evangélikus családban. A középiskolát Debrecenben végezte, evangélikusként a katolikus Svetits Gimnáziumban és Kollégiumban. Itt nagy hatással volt rá a kárpátaljai származású orosz tanára. Az orosz mellett a magyar irodalom és a történelem voltak a kedvenc tantárgyai. 1956-ban apját forradalmi tevékenysége miatt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1957 őszén a pesti evangélikus teológiai akadémiára iratkozott be, a harmadik tanév tavaszán viszont a családi háttere miatt kizárták a főiskoláról. Az ezt követő három évben volt rizsgyomláló munkás, anyagkönyvelő, munkanélküli, pénztáros. 1963-ban kötött házasságot. Férje akkor Dombegyházán, egy Békés megyei kis iskolában tanított. Dr. Kozma Tamásné képesítés nélküli nevelőként elkezdett tanítani, és mellette elvégezte magyar szakon a tanárképző főiskolát. Később megszerezte a középiskolai orosz szakos tanári diplomát is. 1968-ban lánya született. Később férjének tudományos karrierje miatt Pestre költöztek, ahol a mai Szent László Gimnázium elődjében kapott állást. Sok energiájába került szaktárgyi hiányosságait pótolni. Végül munkaközösség-vezető és orosz vezető tanár is lett, és egész pályafutása

---

¹² Oláh Zsuzsa 2020. május 24-25-iki elektronikus levelei. Oláh tankönyvszerkesztéssel is foglalkozott, elkészítette a Nemzeti Tankönyvkiadó számára a teljes középiskolai biológia tankönyv sorozatot.

során ebben az iskolában érezte igazán otthon magát. 1982-ben került a mai ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnáziumba (akkori Ságvári), ahol megüresedett egy orosz vezetőtanári állás. Mivel nem túlzottan szerette az itteni hangulatot, 1989-ben könnyű szívvel ment fizetés nélküli szabadságra, és követte férjét az USA-ba. Dr. Kozma Tamásné nagyon élvezte Amerikát, mindig visszavágyott ide. Férje emlékei szerint Dr. Kozma Tamásné „belesodródott” az igazgatóságba, semmifajta vezetői ambíciója nem volt. A régi rendszerű tanulásnak volt a híve, hitt abban, hogy csak szigorral, kemény munkával lehet eredményt elérni. „Hagyományos tanár vagyok, s ezt nem szégyellem. Szeretem, ha az óra pontosan kezdődik, és pontosan fejeződik be, értelmes, normális rend van egy iskolában.”¹³ Nézeteihez gyakran túlságosan is mereven ragaszkodott, sokat követelt, céljához, hogy a Rákóczit ismét erős iskolává tegye végig ragaszkodott.

Dr. Kozma Tamásné igazgatósága távolról sem kezdődött ideális körülmények között. 1990 tavaszán még a tanácsi rendszerben nevezték ki, majd pár hónappal később megtartották a demokratikus Magyarország első önkormányzati választásait. A II. kerületben az SZDSZ-s Póta Gyulát választották meg polgármesternek, aki 1964-ben a Rákócziban érettségizett. Ennek ellenére, férje elmondása szerint, az önkormányzat ahol csak tudott keresztbe tett Dr. Kozma Tamásnénak. Az tény, hogy ebben az időszakban a Dr. Tihanyi Katalin vezette Móricz Zsigmond Gimnázium, a Rákóczi régi riválisa volt a kerületi favorit. A Móricznak vissza kellett adnia ekkor a Lorántffy Zsuzsanna utcai épületét az egyháznak, és helyette a Rózsadomb tetején kapott egy vadonatúj 1992-ben. Dr. Kozma Tamásné egy megosztott tantestületbe érkezett 1990-ben az Amerikában megtapasztalt szabadság és demokrácia eszményével. Egy hosszú demokratikus múltra visszatekintő társadalomból egy olyanba, amelyik éppen akkor szabadult meg a diktatúrától, és a demokrácia felé vezető rögzös út legelején állt. Végtelenül naivan hitt abban, hogy ami ott működik, annak itt is működnie kell. Jóhiszeműségét jelzi, hogy éppen abban a végzős osztályban kezdett tanítani polgárjogi ismereteket, amely választási riválisáé, Oláh Zsuzsáé volt. Valószínűleg nem lett megfelelően tájékoztatva, mi történt a Rákócziban a nyolcvanas években, Winkler igazgatósága alatt. Leegyszerűsítve úgy látta a helyzetet, hogy Winkler és a rákóczis tanárok között volt egyfajta paktum, miszerint az igazgatónő elnézi a tanárok kihágásait, ha elfogadják őt vezetőjüknek. A lelkiismeretlen tanárok pedig ezt a paktumot felrúgták, amikor Winkler elbocsátását kérték. Dr. Kozma Tamásné nem értette meg, hogy a Rákóczi nagy mértékben azért süllyedt olyan mélyre, mert egy Winkler Ibolya féle ember irányította egy évtizeden keresztül. Mint ahogy azt sem tudta felfogni, mekkora feszültség halmozódott fel éveken keresztül diákokban és tanárban egyaránt az elnyomás évei alatt. A Rákóczi és az egész ország 1990-ben tapasztalta meg az

---

¹³ 168 óra 1991.05.14. *Iskola a tőrés határon* Kozma Évához a legfontosabb információkat férjétől, Dr. Kozma Tamástól kaptam. Személyes találkozásainkat email váltás követte, valamint ő adta át az iskolai könyvtárnak a Dr. Kozma Tamásné életútját bemutató könyvet. (Kozma Éva: Tanári pályám, Budapest, 2006. kiadói szerkesztő: Híves Tamás)

erejét, azt az érzést, amikor szabadon dönthet a sorsáról, nem pedig diktálnak neki. Dr. Kozma Tamásné a rendszerváltás felemelő eseményeiből teljesen kimaradt, csak annyit érzékelt, hogy rendetlenség van, a diákok késve érkeznek az iskolába, bombariadókkal akadályozzák az oktatást, hogy a padfirkák között egy gyakoribb a lázító, „éljen a botrány”, „törjetek, zúzzatok” jelszó. Mit gondolhattak a diákok róla, amikor 1990 szeptemberében tájékoztatta őket, hogy szívesen a rendelkezésükre áll, de csak akkor, ha két héttel előre bejelentik, hogy akarnak valamit, hiszen „tessék megnézni a naptáramat! Az én időm be van osztva, és az iskola érdekében van beosztva!”¹⁴ Milyen lehetett a diákság reakciója, amikor az új igazgató 1990 őszén azt a Bata Terézt nevezte ki diákmunkát segítő tanárnak, akit a diákok többsége egyenesen utált erőszakossága és katonás módszerei miatt? Dr. Kozma Tamásné igazgatósága legelején a vele hasonló korú, több évtizedes szakmai múlttal rendelkező kollégákra igyekezett támaszkodni, helyzetét megszilárdítani. Ezek közé tartozott Radványi Anna és Dr. Benő Kálmánné igazgatóhelyettesek, Erdősiné Bata Teréz és Fejér Irén. A tantestület nagyobb (és fiatalabb) része azonban nem értékelte a merevségét, túlzott elszántságát, a „rendet, fegyelmet mindenképp előt” attitűdjét. Sok fiatal kolléga már 1989-1990-ben távozott a Rákócziól, másokkal pedig csak idő kérdése volt a konfliktus.

Az 1991-es diáklázadás¹⁵

1991 tavaszán, egy héttel az érettségik megkezdése előtt példátlan események történtek a Rákóczióban. Az iskola a tévé és az írott sajtó főszereplőjévé vált egyik napról a másikra. A történet főszereplője Oláh István 1986 óta dolgozott történelem szakos tanárként a gimnáziumban. Szép versenyeredményei voltak, és mellette az iskolai élet aktív szervezője is volt, filmklubot működtetett, tanár-diák zenekart (Tanár-Diák Testvériség néven) alakított, rengeteg időt töltött a tanítás után is a diákokkal. Oláh István a legnépszerűbb pedagógusok közé tartozott, ugyanakkor az idősebb kollégák – teljesen igazságtalanul – a diákokkal való „bratyizással” vádolták. Dr. Kozma Tamásné elismerte, hogy Oláh sok időt szentel a tanítványainak, de azt vetette a szemére, hogy a legrosszabb, bukott diákokkal zenélget együtt, nem pedig az eminensekkel. Mire az érintett azt válaszolta, hogy nem tehet róla, ha a kitűnők nem értenek a zenéhez... 1991. április 29-én hétfőn a gimnáziumi gondnok égvé hagyott villanyról, összetört székekről, kitört ablakokról, felfordított asztalokról szóló beszámolót tett le Dr. Kozma Tamásné asztalára, aki azonnal felfüggesztett minden délutáni

---

¹⁴ 168 óra 1991.05.14.

¹⁵ A tanulmányom ehhez a részéhez Kákonyi Éva és Dréher János szóbeli közlései mellett diák visszaemlékezéseket és az alábbi sajtótermékeket használtam fel: 168 óra 1991.05.14 és 05.21 (Levélhullás), 06.04 (Dr. Kozma Tamásné levele), Köznevelés 1991.05.17 és 1991.06.21, Magyar Hírlap 1991.06.05 és 06.13, Reform 1991.05.10. Az írások érdekessége, hogy van közöttük olyan, amit Dr. Kozma Tamásné írt, van, amit egykori rákóczi diák (Krasztev Péter), érettségi előtt álló rákóczi diák (Dávid István), vagy aggódó rákóczi szülő.

diákfoglalkozást. Másnap, kedden behívatta magához Oláh Istvánt, és minősíthetetlen hangon leszidta, őt téve meg a felfordulás egyetlen felelősének. A tanár péntek este valóban az iskola dísztermében tartózkodott a filmklub tagjaival, de Oláh tagadta, hogy ők követték volna el a randalírozást. Miután az igazgatónő kétségbe vonta a szavait, Oláh dühbe gurult, és kijelentette, hogy ő ide többet be nem teszi a lábát és felmond, majd becsapta az igazgatói iroda ajtaját, és felment az akkor harmadikos osztályába elbúcsúzni. Az osztálya teljesen megdöbbent, hamar szárnyra kelt a hír, és két végzős diák, Konkoly Balázs és Várteréz Dávid a IV. D-ből elkezdték bejárni az iskolát, agitáltak, arra buzdítva mindenkit, hogy ezt nem lehet szó nélkül hagyni. Óra helyett a diákság a gimnázium salakos sportpályáján gyülekezett. Aznap már nem tartottak több órát. A spontán tanár-diák gyűlésen Nagy István történelem-földrajz-filozófia szakos tanár sikertelenül próbált a diákság lelkére beszélni. Mindeközben Dr. Kozma Tamásné Radványi Anna társaságában az önkormányzatra ment segítséget kérni. Kis idő elteltével megjelentek a rádió, a tévé, és az írott sajtó emberei is. A fülest feltehetően Déri Balázstól (1994, IV.B), Déri János műsorvezető fiától kapták. Komikus jelenetek zajlottak le az iskolakapunál, ahol a portás megpróbálta a sajtó embereit feltartóztatni, és a folyosókon, ahol boldog-boldogtalan interjút adott. Azon a héten nem állt vissza a normális munkarend a Rákócziiban. A keddi események után a csütörtöki diákparlamenten zsúfolásig megtelt a díszterem heves és felindult diákokkal, de érdemi tárgyalásokat pont emiatt nem lehetett folytatni. A diákparlamentet maratoni, estébe nyúló tanári értekezlet követte, ahol aztán napvilágra kerültek a testületet feszítő ellentétek. Az igazgatónő és a hozzá közel állók a tantestület fiatalabb tagjait azzal vádolták meg, hogy ők manipulálták a gyerekeket. Kákonyi Éva elmondása szerint az akkor 27 éves magyartanár, Horváth Beáta nemes egyszerűséggel azt válaszolta Bata Teréziának, hogy ő nem is ember. Másnap, pénteken megkezdődött a diákság tárgyalása az igazgatónővel. Ekkor már minden osztályt egy diák képviselt. Megállapodás született, hogy a diákság fog magának tanárt választani az érdekeinek a képviselőjére. Oláh Istvánhoz kéttagú tanárdelegáció ment, Radványi Anna igazgatóhelyettes, és Oláh jó barátja, Dréher János rajztanár. Radványi az iskola nevében bocsánatot kért, de Oláh a történetek után nem volt hajlandó visszatérni a Rákócziiba. Bár a ballagási ünnepségen a diákszónok az igazgatóra hárította a felelősséget a történetekért és az iskolában uralkodó állapotokért, az érettségi vizsgák azért rendben megkezdődtek, és újra megindult a tanítás is. Kozma májusban többször találkozott a szülői választmánnyal, és tájékoztatta őket arról az elképzeléséről, hogy mindent megtesz a rend helyreállításáért, mert azt a tanítói-nevelői munka alapfeltételének tartja. Arra kérte a szülőket, hogy a tanév végéig állítsák össze, mit várnak el az iskolától szülői oldalról. Hasonló koncepció kidolgozását tervezte a tanári és a diák részről.

Komikus emléket őrzött meg a diáklázadásról Erdős Bálint (1994, IV.D) akinek a legjobb barátja pont lógott aznap az iskolából. Az apa az esti híradóból értesült az eseményekről, és amikor fia

hazaérkezett a gördeszkázásból, megkérdezte, hogy mi újság volt az iskolában A fiú semmit nem tudott mondani...¹⁶

A lázadás után Oláhon kívül több tanár is elhagyta a Rákóczit. Egyesek már korábban tervezték ezt, hárman most szolidaritásból tették. Többen az akkor megalakuló Közgazdasági Politechnikumba mentek, aminek Horn Gábor volt a pedagógiai vezetője. Így került át Veres Gábor biológia-kémia szakos tanár és Fehér Márta történelem tanár, akik a mai napig ott tanítanak. Horváth Beáta 1991-ben, Marcsek Gábor egy évvel később a Radnótiba távozott, mind a ketten itt tanítanak ma is.¹⁷ Több fiatal, tehetséges, kiváló képességű pedagógus távozása tovább gyengítette a gimnáziumi oktatás színvonalát. „A IV.E osztály higgadt társaságnak látszik. Arról beszélnek, hogy az iskolában a tanárok jönnek mennek, a negyedik osztályban, érettségi előtt kapnak új tanárokat. Oláh István idén már a második történelemtanáruk.”¹⁸ Történetének egyik nagy kríziskorszakát élte meg éppen a Rákóczi, nagyon komoly értékválságot, amikor a tanár-diák, és a tanár-tanár közti feszültségek szinte elviselhetetlenné váltak. A lázadás jóval túlmutatott azon, hogy egy népszerű tanárt igazságtalanul megvádoltak, és a diákság emiatt sztrájkba kezdett. A rendszerváltás és az azt követő évek az egész országban a tüntetések, lázadások, elégedetlenségi mozgalmak időszakát jelentették. Utcára vonultak a taxik, a frissen megalakult PDSZ szervezésében pedig a tanárok is tiltakoztak. Végre lehetett szabadon véleményt nyilvánítani, és volt valós választási alternatíva is. A Rákócziban a diákok jól láthatták, hogy a tantestület maga is nagyon megosztott, nem feltétlenül a generációk mentén, hanem a hagyományos, tekintélyelvű tanári szemlélet ütközött meg a liberálisabb, kötetlenebb tanár-diák kapcsolatot elképzelő pedagógusokéval. Az 1990-es igazgatóválasztáskor a tantestület nem a radikális változtatásokra (Oláh Zsuzsanna), hanem a rendre, kiszámíthatóságra adta le a voksát (Dr. Kozma Tamásné). A gimnáziumi fiatalság pedig, aminek évtizedeken át meg sem kérdezték a véleményét olyan tanárokat szeretett volna, akik partnerként kezelik őket, a tananyag leadása mellett fontosnak tartja az iskolai diákéletet is. Véleményüket - kicsit sarkosan – Konkoly Balázs fogalmazta meg: „Két szárny van [a tanárok között]: egy liberális szárny azt szeretette volna, hogy ez olyan iskola legyen, amilyenre egy mai diák vágyik. Legyen itt rendes tanulás, de emellett olyan jó közösség alakuljon ki, melyben mindenki szabadon elmondhatja a véleményét. A másik szárny viszont kockafejű iskolát akart ebből csinálni, amelyben az a lényeg, hogy a tanuló pontosan beérjen 7:45-re, és jelen legyen az órán. Iskolai élet ezen kívül semmi...”¹⁹ Dr. Kozma Tamásné rendet akart tenni a Rákócziban, emelni az oktatás színvonalát, megválogatni a belépő diákokat, megszüntetni az órai késéseket, véget vetni a bombariadóknak. Elgondolása szerint a diáknak is tennie kell valamit

---

¹⁶ online kérdőív

¹⁷ Marcsek Gábor matematika-fizika szakos tanár 1977-1992 között dolgozott a Rákócziban.

¹⁸ Köznevelés 1991.05.17. *Lázadás a Budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban*

¹⁹ Lásd a 14. l. ábrát.

(mondjuk jól tanulnia és nem késnie), ahhoz, hogy a tanár a szabadidejét rááldozza. Nem tudta elképzelni, hogy lehet olyan tanári magatartás is, ami éppen a plusz időráfordítással próbálja a rosszul teljesítő, bukdácsoló, késő diákot visszavezetni a helyes útra. Kozma poroszos stílusa hamar nagyon népszerűtlenné vált a Rákócziban, pedig a kitűzött célok jók voltak, és történt is valamicske előremozdulás a jó irányban. De a kilencvenes évek elején a fiatalabb rákóczi tanárok és a diákság nagy többsége pont nem erre vágyott a sok évi tekintélyelvű, elnyomó jellegű vezetés után. A nagy port felkavaró rákóczi diáklázadás (tudomásunk szerint ilyen nem történt egyetlen más magyar iskolában sem!) alkalmával kiderült Dr. Kozma Tamásné első reakciójából, hogy olyan rendszerben szocializálódott, ahol nem volt szokás a fiatalokat partnernek tekinteni a középiskolában, hiszen rögtön az önkormányzatra „menekült”, ahelyett, hogy kiállt volna az érintettek (diákság) elé.

A tulajdonjogi vita

Az 1991-es események nem okozták Dr. Kozma Tamásné bukását, de hamarosan újabb komoly problémával kellett szembenéznie. 1991-ben a magyar országgyűlés elfogadta a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló törvényt, amely az egyházaktól 1948-ban államosítással elvett javak visszaadását helyezte kilátásba amennyiben azok a törvény megalkotásakor (1991-ben) állami vagy önkormányzati tulajdonban vannak. Megkezdődött a jogi vita az egyház és az önkormányzat között az épület tulajdonjogáról. A sors fintora, hogy az évekig húzódó ügyben a Budapest-Esztergom Érsekségét dr. Reviczky Károly ügyvéd képviselte, aki maga is a gimnáziumban érettségizett az államosítás idején. Az első látásra teljesen egyértelműnek tűnő ügyről (a Keleti Károly utca épületben az Érseki Katolikus Gimnázium működött, ez egyházi iskola volt nyilvánvalóan, ezt államosították 1948-ban, az adott évben pedig az önkormányzat tulajdonát képezte) hamar kiderült, hogy távolról sem az. A II. kerületi Önkormányzat vitatta az egyházi igény jogosságát. A vitát többek között az okozta, hogy az épületben korábban két intézmény működött: a Rákócziánium Kollégium, és az Érseki Katolikus Gimnázium. Okiratok igazolták, hogy 1906-tól a kollégium és a gimnázium tulajdonosa az egyház alapította Rákócziánium Internátus Egyesület. Márpedig a törvény nem tért ki egyházi egyesületekre, csak alapítványokra. Végül 1993-ban az egyház és az önkormányzat külön megállapodást kötött, miszerint a templom és a paplak egyházi tulajdon lesz ismét, a gimnázium viszont az önkormányzaté marad, a Rét utca 3. (ma háziorvosi rendelő) pedig eladható ingatlan lesz (korábban a gimnáziumé volt ez is, itt működött az ebédlő).²⁰

---

²⁰ Lásd az 1991.XXXII. törvényt és a Népszabadság 1993.09.10 *Vita a Rákóczi Gimnázium tulajdonjogáról cikkét*, valamint az 1998-1999-es évkönyvben az exkluzív interjút Bencze B. György polgármesterrel (16-18.o.)

Kísérlet a régi dicsőség visszaszerzésére, Dr. Kozma Tamásné igazgatóságának a vége

A zűrzavaros időszakban Dr. Kozma Tamásné mindent megtett, hogy a Rákóczit ismét komoly, elismert középiskolává tegye. Nem volt könnyű helyzetben, hiszen egy ellenséges önkormányzattal kellett költségvetési vitákat folytatnia a fejlesztések érdekében. Nem sikerült mindent megváltoztatnia, de el kell ismerni, hogy történtek előre mutató lépések. 1992-ben és 1993-ban a legnagyobb tekintélyű szaktanárokkal és az igazgatóhelyettesekkel megbízási szerződést kötött a Rákócziba felvételizők szóbeli vizsga témaköreinek kidolgozására és a felvételizők vizsgáztatására.²¹ Eddig kis túlzással bármelyik általános iskolás rákóczis lehetett felvételi vizsga nélkül, most már igyekeztek megszüntetni őket, és csak a négyes átlag felett érkezőket felvenni. Külön tanulmányok összeállítását kérte szaktanároktól (pl a Rákócziban 1981-től dolgozó kémia-fizika-technika szakos Sinka Endrénével, aki gyermekvédelmi feladatokat is ellátott) arról, hogy a nyelvi előkészítőt követő első tanévben milyen módszerekkel próbálja meg tanítani szaktárgyát egy olyan gyerekcsoportban, ahol egy év kimaradt az intenzív nyelvtanulás miatt. Igazgatósága alatt, 1993-ban elindult a gimnázium történetének első hat évfolyamos programja. A 7.H (hatosztályos) osztályba 32 tanuló jelentkezett, az osztályfőnökük Dr. Hortobágyi Istvánné matematika-fizika szakos tanár lett. Ezzel a Rákóczi már 4-5-6 évfolyamos képzést nyújtó középiskolává változott. Az első hatosztályosok (köztük például Laposza Bencével, a későbbi borással) 1999-ben érettségiztek, addigra a számuk 24-re morzsolódott. Dr. Kozma Tamásnének nem volt elég ideje arra, hogy megvalósítsa valamennyi tervét, ráadásul a tantestületben is csak pár emberre támaszkodhatott. A többség, amelyik azért szavazott rá 1990-ben, mert nem támogatták Oláh Zsuzsanna radikális iskola átalakítási koncepcióját, viszont egy jó hangulatú, gyerekközpontú intézményt akartak, hamar kiábrándult az igazgató porcosos módszereitől. Végig kitartott viszont mellette Radványi Anna és Dr. Benő Kálmánné, bár ez utóbbi sokkal többet remélt barátnője igazgatóságától. Dr. Kozma Tamásnének 1993-ra megromlott a viszonya Fejér Irénnel és Erdősiné Bata Terézszel is. Ebben bizonyára szerepet játszhatott az is, hogy 1994-ben Bata Teréz munkaközösség-vezetői megbízatását nem hosszabbította meg. Az igazgatónő kapcsolata olyannyira elmérgesedett a két kolléganővel, hogy azok feljelentették őt az önkormányzatnál. Dr. Kozma Tamásné utolsó intézkedései közé tartozott a két tanárnő nyugdíjaztatása. Mivel ő maga is betöltötte már az 55. életévét, az önkormányzatnál nem tartottak többé igényt az ő szolgálataira sem.²² Férje elmondása szerint Dr. Kozma Tamásné számára az igazgatói ciklusa élete legstresszesebb éveit jelentették. Az Amerikából hazatérő, a tantestületet nem

---

²¹ pl. Vigassy Györggyel, Radványi Annával, Dr. Rimóczi Imrénével, Dr. Zámbó Lászlónéval, Dr. Benő Kálmánnéval

²² Dr. Kozma Tamásné nehezen viselt nyugdíjazását. Ekkor kezdte meg szarvasi házuk építését, és sokat járt lányához Angliába. 2002-ben súlyosan megbetegedett, 2006-ban hunyt el.

ismerő, önkormányzati támogatással pedig nem rendelkező iskolavezető minden tőle telhetőt megpróbált, hogy jó iskolát faragjon a Rákócziból, és ebbe rengeteg energiát is fektetett. A szerencsétlensége az volt, hogy teljesen eltérő elképzelése volt a jó iskoláról a tantestületnek és a diákságnak is. Dr. Kozma Tamásné ezt nem vette észre, és azt sem, hogy 1990-ben még nem volt olyan állapotban a gimnázium, hogy merev, utasításos módszerekkel tereljék a „jó útra”. Az országhoz hasonlóan a Rákóczi is a demokrácia, a szabadság, a változások zűrzavarokkal teli kezdeti időszakát tapasztalta meg éppen, élvezte, hogy „kicsit lazább a gyeplő”, hogy végre beleszólhat valamilyen mértékben a dolgok irányításába. A helyzet totális félreismerése miatt Dr. Kozma Tamásné igazgatósága nem hagyott pozitív emléket egykori kollégái körében, akik közül többen egyenesen alkalmatlannak találták a szerepre.

1994 júniusában, Bata és Fejér nyugdíjaztatása után már ismét Radványi Anna lett a Rákóczi megbízott igazgatója. Az év végén önkormányzati választásokat is tartottak Magyarországon. Póta Gyulát az SZDSZ és az MSZP is támogatta, meg is választották ismét, de a képviselőtestületben többségbe kerültek az ellenzéki politikusok (MDF-KDNP-FIDESZ).

Sasvári Márta igazgatósága (1995-2000)

1995-ben igazgatóválasztást tartottak a gimnáziumban. Dr. Pelczer Katalin és Labán Gábor mellett Sasvári Márta indult a pályázaton.²³ Az önkormányzat ezúttal is a kívülről érkező jelölt mellett tette le a voksát. Dr. Kozma Tamásnéval ellentétben Sasvári ezer szállal kötődött a Rákóczihoz. Ahogy ő ezt megfogalmazta egy évkönyvi előszóban: „az 1995/1996-os tanévnnyitón hazataláltam. Hiszen én itt érettségiztem 1972-ben.” Sasvári 1953-ban született, Óbudán nőtt fel. Biológia tagozatos általános iskola után 1968-ban a II. Rákóczi Ferenc Gimnázium I.D (fizika-kémia) szakos osztályának lett a tanulója. Gimnáziumi évei alatt végig jeles vagy kitűnő bizonyítványa volt, kitűnően érettségizett. A legendás rákóczis tanár, Kovács Endre hatására fordult érdeklődése a humán tárgyak felé. Magyar nyelv és irodalomból kétszer is az OKTV döntőjébe jutott, végzősként az első tízbe került, amiért nem kellett írásbeli érettségit sem tennie magyarból, és az ELTE magyar szakra is felvételt nyert. 1977-ben magyar-népművelés szakon végzett az egyetemen, a tanítási gyakorlatát a Móricz Zsigmond Gimnáziumban végezte. 1976-ban, amikor Kovács Endre váratlanul kórházba került, ötödéves egyetemi hallgató volt. Kovács kifejezett kérésére ő vette át és vitte végig két rákóczis osztályát. A helyettesítés a tanév végéig tartott, mivel Kovács már nem épült fel, és hamarosan elhunyt. A tanított osztályokat nem érettségiztethette, de Németh István igazgató állást ígért neki

---

²³ Dr. Pelczer Katalin magyar nyelv és magyar irodalom és orosz szakos tanárként 1982-től dolgozott a Rákócziban. Korszakunkban elvégezte a magyar mint idegen nyelv, és a német nyelv és irodalom tanári szakot is. Labán Gábor testnevelő 1988-2017 között tanított a Rákócziban.

szeptembertől, ha megszerzi a diplomát, ígérte viszont nem tartotta be. A Kilián György Gimnáziumban kezdett tanítani 1977-ben (ma: Németh László Gimnázium) nappali és esti tagozaton, utána a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán tanított adjunktusként 1984-1995 között. Amikor az egyház visszakapta a főiskolát, az itt is zavaros, átalakuló időszakban a főiskolai tanács elnöke majd titkára lett, aztán egy idő után adjunktusként távozott onnan.

Sasvári igazgatósága kedvezőbb előjelekkel indult, mint az elődéé, de hamarosan kiderült, hogy ez is ugyanolyan küzdelmes lesz, mint Dr. Kozma Tamásnéé volt. Sasvárit a Póta Gyula vezette önkormányzat nevezte ki, tehát legalább nem kellett ellenszélben megkezdenie a vezetői munkáját. Tisztában volt vele, hogy a Rákóczi színvonala meg sem közelíti azt az iskoláját, amelyben ő húsz évvel korábban érettségizett. Célul tűzte ki egykori alma máterének a felemelését, a tanulói teljesítmények növelését, ugyanakkor hangsúlyozta (talán éppen Dr. Kozma Tamásné példáján okulva), hogy az eredményes munkának vidám, szeretetteljes közegben kell megvalósulnia. Sasvári fontosnak tartotta a hagyományőrzés mellett felkarolni az újító ötleteket is. A rákóczi tantestület először meghökkent az új igazgató közvetlenségétől. Nem voltak hozzászokva ahhoz, hogy az iskolavezető csak úgy bemegy a tanárba, szóba elegyedik velük, érdeklődik a problémáik iránt. Sokkal személyesebb, lazább munkakapcsolat alakult ki, a tanári karnak végre az volt az érzése, hogy hagyják őket dolgozni. Az új vezetői hozzáállás mintegy ellenpontosította a három igazgatóhelyettes (Radványi, Dr. Benő Kálmánné, Vigassy) teljesen más személyiségét, ami abból is fakadt, hogy valamennyien jóval idősebbek voltak Sasvárinál (a legfiatalabb, Dr. Benő Kálmánné is 13 évvel), és mindegyik legalább már húsz éve a Rákócziban dolgozott. Sasvári legfőbb segítőtársát nem is bennük, hanem az új iskolatitkárban, Szorgerné Szabó Ildikóban találta meg. Az új igazgató kiváló politikai kapcsolatokkal rendelkezett, és sikerült neki a legeltérőbb pártállású, befolyásos magyar politikusokat, egykori rákócziakat összefognia, és rávenni őket a Rákóczi melletti kiállásra. Az 1996. december 13-iki Népszabadság az alábbi cikket közölte: „Megalakult Magyarország első, abszolút pártsemleges parlamenti frakciója. Tegnap, a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium szalagavató bálján az iskola volt diákjai Pokorni Zoltán (FIDESZ), Szalay Gábor (SZDSZ), Szász Domokos (SZDSZ) és Zsigmond Attila (MDNP) megalakították a gimnázium parlamenti frakcióját. Nem jelent meg, de a kezdeményezéssel egyetért Balsai István (MDF), Bársony András (MSZP), Katona Tamás (MDNP) és Szabó Iván (MDNP). Az alapító okiratot egy másik volt diák, Györgyi Kálmán legfőbb ügyész rendben lévőnek találta.”²⁴

---

²⁴ Népszabadság 1996.12.13. Szalay-Berzeviczy Gábor (SZDSZ) 1962-ben érettségizett a Rákócziban, parlamenti képviselő 1994-től. Pokorni Zoltán (FIDESZ) 1980-ban érettségizett a Rákócziban, parlamenti képviselő, 1998-tól oktatási miniszter. Szász Domokos (SZDSZ) 1957-58-ban a Rákóczi II.B reál osztályába járt, parlamenti képviselő. Zsigmond Attila (MDNP) 1959-ben érettségizett a Rákócziban, MDF-s majd MDNP-s parlamenti képviselő 1990-től. Bársony András (MSZP) 1964-ben érettségizett a Rákócziban, 1994-től parlamenti képviselő. Katona Tamás

Tennivaló volt bőven. Az 1993-as oktatási törvény értelmében el kellett készíteni az iskola új szabályozó dokumentumait (Pedagógiai program, SZMSZ, házirend), felkészülni a NAT bevezetésére, kiépíteni az új gimnáziumi oktatási programszerkezetet. A magyar pedagógus társadalom először az 1990-es években kapta meg a lehetőséget, hogy beleszólhasson az iskolája működését szabályozó alapdokumentumok tartalmába, sőt, hogy megalkossa azokat. Ez a munka Sasvári irányítása alatt zajlott, és évekig eltartott. Végül 1998-ra elkészült a házirend, a pedagógiai program és a NAT-kompatibilis helyi tantervek is. Megindult az évtized végén a minőségbiztosítási program kidolgozása is. Ekkorra azonban már az igazgató szinte minden energiáját az a harc kötötte le, amit a gimnázium megmaradásáért, az épület felújításáért kellett folytatnia. Sasvári helyzetét nem könnyítette meg, hogy az 1998-as önkormányzati választásokat követően Bencze B. György FIDESZ-MDF-es politikus lett a polgármester

Veszélyben a gimnázium

Korszakunk kezdetére a gimnázium épülete teljes felújításra szorult, a tető egyenesen életveszélyessé vált. 1994-ban, miután a tető szétnyomta a falazott párkányt, és statikus tárta fel, milyen komoly a baj (a felső födém elrohadt), az épület bejáratát a járda felett ácsolt deszkákkal kellett aládúcolni a téglaesés ellen. A gimnáziumba belépőnek az volt az érzése éveken keresztül, mintha építési területre érkezne meg. 1997 nyarán a kerületi képviselő testület 20 igen és 3 nem szavazat mellett végre elfogadta a gimnázium rekonstrukciójának a programját. Egy 2002-ig tartó, kb. 1 milliárd forintos beruházásra bólintottak rá. Az önkormányzat egyébként ekkor nem politikai döntést hozott, hiszen az SZDSZ-MSZP képviselők kisebbségben voltak benne. A politikusok a felújítás mellett tornacsarnok, étterem, informatikai blokknak helyt adó új szárny kiépítését álmodták meg. 50 autót befogadó mélygarázst terveztek az épülethez, ebből a helyek bérbeadásával pénzhez lehetett volna jutni. Az ellenzék később ezt a pontját támadta meg a tervnek, hogy az iskolára fordított pénzből miért autótárolót terveznek.²⁵ 1998 áprilisában végül megkezdődtek a tető felújítási munkálatok, a gimnáziumnál egy óriásdarut is felállítottak. A hónapokig tartó munkálatok miatt az oktatást át kellett szervezni. A 4. emeleti biológia előadó leköltözött a harmadikra. Az oktatás napi szervezésében, az építési területek bejárásában és a diákok közlekedési útvonalának megtervezésében Vigassy György igazgatóhelyettes nagyon hasznos segítséget jelentett. A nyári munkálatok elhúzódtak, abban az

---

(MDNP) 1950-ben a Rákócziiban érettségizett, 1990-től parlamenti képviselő az MDF majd a MDNP színeiben. Szabó Iván 1952-ben érettségizett a Rákócziiban, 1994-től parlamenti képviselő az MDF majd a MDNP színeiben Györgyi Kálmán 1990-2000 között legfőbb ügyész, 1957-ben érettségizett a Rákócziiban. Balsai István 1965-ben érettségizett a Rákócziiban, 1990-től parlamenti képviselő (MDF), 1990-1994 között igazságügy-miniszter).

²⁵ Népszabadság 1998.04.14 *Újjáépítik a Rákóczi Gimnáziumot*

évben emiatt a tanítás két héttel később indult csak meg. 280 millió Forintot költöttek a tetőcserére, végül elkészült az új porosz süveg födém szerkezet. Sajnos ekkor a beázások miatt sok iskolai tabló megrongálódott, amit aztán ki kellett később dobni. Az épület állagának a minőségét jól mutatja, hogy ekkoriban a tanári szobában már olyan mértékű volt a vakolathullás, hogy a pedagógusoknak át kellett költözniük egy időre a díszterembe. A nagy felújítási munkálatokat 1998-ra tervezték László Tamás építész tervei alapján. Az Összefogás a Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumért Alapítvány is hozzájárult volna a költségekhez a gimnázium egykori tanítványainak a bevonásával. 1998 októberében azonban az önkormányzati választásokon Bencze B. György győzött a FIDESZ-MDF képviselőtestületében, és az új képviselőtestület az építkezések azonnali elhalasztását szavazta meg az építési engedély hiányára hivatkozva, megerősítették azonban, hogy ez nem fogja akadályozni a Rákóczi felújításának a 2002-re történő befejezését. Sasvári a Budai Polgárból értesült a hírről... Az új önkormányzati vezetés 1999 tavaszán iskolaracionalizálási programot hirdetett meg a kerületi intézményhálózat megerősítése és a pedagógiai munka színvonalának növelése címén. Egyre újabb és újabb iskolabezárásokról, intézmény összevonásokról szóló hírek szivárogtak ki, a háttérben az önkormányzat oktatási ad hoc bizottsága pedig folyamatosan újabb és újabb tervekkel állt elő. A polgármester demográfiai elemzésekkel indokolta a drasztikus lépéseket, mondván, hogy a tíz évvel ezelőtti 9500 fős kerületi diáklétszám 1999-re 5800-ra csökkent, és a tendencia a jövőben folytatódni fog. Az intézményhálózat változatlan fenntartása pedig a kerület vagyonának jelentős részét felemésztene.²⁶ 1999 novemberétől 2000 januárjáig a második kerületi „ésszerűsítési” terv”, benne a Rákóczi épületével, hétről hétre helyett kapott az írott sajtóban. A racionalizálás szándéka összekapcsolódott a kerület arculatának frissítésével, a Ganz gyártelep rekonstrukciós programjával, a Millenáris Park építésének megkezdésével. A kerületi iskolabezárásokról hosszú írást közölt a HVG is. „A legnagyobb meglepetést a Keleti Károly utcai II. Rákóczi Ferenc Gimnázium elköltöztetésének terve jelenti. [...] Benkő Gábor, a bizottság fideszes tagja a HVG-nek elmondta: igazán az elköltöztetés lenne a legjobb megoldás, ugyanis ha ez nem történik meg, akkor az önkormányzatnak több mint egy milliárd forintot kellene az épület felújítására költenie”.²⁷ Az önkormányzat az Ürömi úton szemelt ki egy nem rég felújított épületet a Rákóczinak, amivel csak az volt a gond, hogy eredetileg általános iskolának szánták volna, és be sem fért volna a 24 gimnáziumi osztály, csak 16. A létszámprobléma megoldására is volt az önkormányzatnak ötlete: szüntesse be a Rákóczi a közelmúltban induló hatosztályos programját, és rögtön befér tanár-gyerek az Ürömi utcába. Elképzelhető, hogy milyen hangulatban fogadta a rákóczis tantestület a díszteremben a kerületi koncepciót népszerűsítő Benkőt... A tanárok Sasvári vezetésével ellátogattak az Ürömi utcai épületbe, és ott személyesen tapasztalhatták meg, hogy az általános iskolás korú gyerekeknek készült, az ablakpárkányok

---

²⁶ Népszabadság 1999.12.03. *MIÉP-bírálat fideszeseknek*

²⁷ HVG 1999.12.04. *Az utolsó órák*

alacsonyok voltak, hiányoztak a szaktantermek, laborok. 1999 decemberében viharos szülői értekezletet is tartottak a díszteremben, ahol a szülők bejelentették, hogy januárban tiltakozni fognak a kerületi önkormányzat épülete előtt. Sasvári és a tanári kar minden szílat megmozgatott a gimnázium érdekében. Sikerült mozgósítani Balsai Istvánt, aki Demszky Gábort, Budapest főpolgármesterét kérte meg, hogy tegyen valamit a Rákóczi felújításának érdekében. Budapest első embere megígérte, hogy minden lehetőséget megvizsgál majd az ügyben.²⁸ Ugyanekkor Hegyi Gyula MSZP-s képviselő (aki 1969-ben a második kerületi Hámán Kató Gimnáziumban érettségizett) a parlamentben szólalt fel az iskolabezárások ellen. 2000. január 14-én pénteken aztán mintegy ezer ember (szülő, tanár, diák) tüntetett a Mechwart téren az önkormányzat iskolakoncepciója ellen. Az egyik transzparens kérő-felszólító verses üzenete „Zoli bácsi figyelj ránk, ne add el az iskolánk!” talán egyenesen Pokorni Zoltánnak volt címezve, aki 1980-ban a Rákócziban érettségizett, és az esemény időpontjában oktatásügyi miniszter volt. A polgármester, Bencze B. György nem fogadta a tüntetőket, viszont az esemény után Benkő Gábor bejelentette, hogy a Rákóczi bezárása elmarad, de ez "nem a mostani demonstráció következménye".²⁹ A demonstráción egyébként nem sok rákóczi kamasz vett részt, mert Sasvári nem támogatta, hogy gimnazista laklik vegyüljenek az általános iskolások közé. A szülői igazolást lobogtató gimnazistákat sem engedték ki a Mechwart térre. Emiatt aztán rövid időre meg is romlott a szülők kapcsolata az iskolavezetéssel, amit a demokrácia megcsúfolásával vádoltak, és azzal, hogy sakkban tartja a diákságot. Holott Sasvári lehet, hogy csak belső információkkal rendelkezett arról, hogy mi fog a tüntetés után történni. Az önkormányzat emberei ugyanis váratlanul megjelentek a kerületi iskolákban, a naplókát átlapozva ellenőrizték, hogy mely tanárok hiányoztak, helyettesítették-e őket, és hogy a diákok igazolásai rendben vannak-e. 2000. február 24-én aztán maratoni rendkívüli ülést tartott a II. kerületi önkormányzat. Megszületett a végleges döntés (24 igen, 2 nem és 3 tartózkodás mellett) az iskolahálózat átalakításáról. Ennek értelmében a Rákóczi maradhatott a helyén, nem költöztetik, de szeptembertől csak két négy - és két hatosztályos osztály indítható. Döntöttek arról is, hogy az iskolát felújítják, még nem lehet tudni, hogy mikor.³⁰ Bár a felújításra konkrét időpontot nem kapott, mégis elmondható, hogy Sasvári nagy sikert aratott, hiszen megmozgatva minden lehetséges kapcsolatát, megakadályozta a Rákóczi bezárását, az elköltöztetését, és a hat évfolyamos program felszámolását is. A gimnázium fellélegezhetett.

---

²⁸ Népszabadság 1999.12.22. *Remény a Rákóczi Gimnáziumnak*

²⁹ Magyar Narancs 2000. január 20. *Gyenge bizonyítvány* és Magyar Nemzet 2000.01.14. *Tüntetés (gyermekkel) a Mechwart téren.*

³⁰ Népszabadság 2000.01.24. *Az iskolabezárás szégyene* és Népszabadság 2000.02.26. *Még tart az iskolakeringő*

A gimnázium képzési szerkezete

A Rákóczi képzési szerkezete a kilencvenes években folyamatos átalakulásban volt. 1998-ban a gimnázium 24 osztálya 18 helyi tanterv szerint működött. Az évtized közepétől kezdve a számozásban a gimnázium osztályok hagyományos I.-II.-III.-IV. jelölését felváltotta a 9.-10.-11.-12. osztálymegnevezés. A nyolcvanas évekhez képest a legfőbb változásokat az alábbi táblázat tartalmazza.

1980-as évek		1990-es évek
A osztály	angol-orosz	emelt rajz és emelt magyar irodalom
B osztály	matematika	A korszakban a nulladikos németes és angolosok számára nyelvi tagozat, valójában általános program
C osztály	biológia	általános, emelt matematika és biológia óraszámmal.
D osztály	általános	A korszak elején a nulladik év után általános képzés 4 évig. Utoljára 1995-ben indul ilyen osztály.
E osztály	általános	megszűnik felmenő rendszerben 1994-ben
H osztály	-	H= hatosztályos, először 1993-ban indul, 1996-tól kezdve H= humán
R osztály	-	R = reál, 1996-tól indul először
S osztály	élsportoló	élsportoló, az utolsó 1998-ban indul

Az 1989/1990-es tanévben még minden évfolyamon találunk egy A,B,C,D,E,S osztályt, összesen tehát 6X4, azaz 24 osztályos volt a gimnázium. A változások sora az első „nulladik” osztály megjelenésével kezdődött 1990-ben. A nyelvi év után a diákok a következő tanévben a D osztályban folytatták a tanulmányaikat. A Rákóczi 4 és 5 évfolyamos intézménnyé vált. 1993-ban a beinduló hatosztályos programmal az iskola már 4-5-6 évfolyamos képzést nyújtott. Ennek a H osztálynak még más iskolától átvett adaptált programja volt, nem úgy, mint az 1996/1997-es tanévben beinduló H és R osztályoknak, melyeknek a helyi tantervét rákóczi tanárok dolgozták ki. Ezt egy évre rá kicsit korrigálni kellett, hogy NAT-kompatibilis legyen. Jellemzőek voltak a korszakban a kis létszámú osztályok (20-25 fő), és a gyakori osztályösszevonások. Erre a sorsra jutott az utolsó sportosztály is, ami 1998-ban indult. A nyelvi év után rendszerint sokan elmentek az iskolából, így ott is kisebb osztályokat kellett kialakítani.

Diáklétszám, osztálylétszám (nappali tagozat), tanárlétszám a korszakban (nappali és esti tagozat)

Évszám (tanév)	Diáklétszám	Osztályok száma	tanárlétszám
1990/1991	713	25	75
1991/1992	687	25	nincs adat
1993/1994	661	25	nincs adat
1998/1999	600	25	67
1999/2000	555	24	66

A gimnázium tanulóinak száma folyamatosan csökkent a korszakunkban. A táblázat adatai is jól mutatják, hogy az évtized végére a demográfiai csúcs időszakában született tanulók is túljutottak a középiskolás életszakaszon. Ráadásul a sok frissen alakuló iskola is elszippantotta a gyerekek egy részét. Az osztályok száma a diáklétszámhoz képest viszont igen magas volt. Emiatt jellemzően alacsony létszámúak voltak az osztályok, és nem csak azok, ahova élsportolók jártak. Az 1999-es tanévben az induló osztályok közül a 7.R-ben 24, a 9.B-ben 20 tanuló ült, a 10.R-ben 19, a 10.S-ben 10, a 11.A-ban 18 diák tanult, és az egyik végzős osztály sem haladta meg a 30 főt. A tanárlétszám csökkenő tendenciát mutatott, bár mai szemmel nézve kifejezetten magasnak tűnik, még akkor is, ha ők az esti tagozaton is tanítottak. Az évtized elején Dr. Kozma Tamásné arra panaszkodott, hogy a 75 pedagógusából csak 40 a főállású, 35 pedig „kalapos tanár”, az órái után fogja a kalapját és elmegy (vagyis óraadó).

A tantestület

Az igazgató munkáját három, majd az évtized végén már csak két igazgató-helyettes segítette. A legszilárdabb pontot Radványi Anna jelentette, aki végig betöltötte ezt a posztot, leszámítva a két rövid periódust, amikor megbízott igazgatóként tevékenykedett. Mellette Dr. Benő Kálmánné 1998-ig, Vigassy György pedig 1997-ig voltak igazgatóhelyettesek. Őket Sasvári Márta embere, a magyar-történelem szakos Tallós Péter váltotta, aki 31 évesen az Árpád Gimnáziumból érkezett a Rákócziába, és 1998-tól 2000-ig dolgozott az iskolavezetésben.

A kilencvenes években a Rákóczi tantestülete egy folyamatosan fiatalodó, gyorsan fluktuálódó tanári közösség volt, egy-két nagy „öreggel”, sok kisgyermekes családjával és az egyetemről frissen kikerülő óraadó tanárral. Tanárok jöttek-mentek, többen át kellett, hogy képezzék magukat, amikor az orosz nyelv háttérbe szorult. Dr. Nagyné Kasza Gabriella például földrajz-orosz szakos tanárnő a

korszakunkban végezte el a spanyol nyelvtanári szakot. Schmidt Gabriella orosz-történelem szakosként csak a rendszerváltásig tanította mind a két tantárgyát.³¹ A nevelőtestület legnagyobb vesztesége G. Horváth József énektanár 1997-es halála volt. Az ő neve szinte egybeforrott a Rákóczival, nemzedékek meghatározó tanára, osztályfőnöke volt, vitathatatlan szakmai tekintély, a Rákóczi országos hírű kórusának szervezője évtizedeken át. A lyukas óráiban, vagy a tanítás után szívesen borozgató G. Horváthnál egyszerűen nem lehetett nem kórustagnak lenni. Vigassy, Radványi és Dr. Benő Kálmánné mellett a legnagyobb „rákóczis múlttal” a biológia tanárok rendelkeztek, név szerint Dr. Rimóczi Imréné, aki 1971-óta erősítette a gimnáziumi tantestületet, rövid ideig igazgatóhelyettes is volt, és 1991-ben polgármesteri dicséretet kapott, vagy a biológia-földrajz szakos Dr. Zámbó Lászlóné, aki 1972-2004 között dolgozott a gimnáziumban. A tanítványait csak „mucikáimnak” szólító Dr. Zámbó Lászlóné nevéhez komoly versenyeredmények kapcsolódnak, és szívéen viselte a diáksegítő munkáját is. A korszakunkban szerzett növekvő szakmai tekintélyt Dréher János festőművész, aki 1980-tól dolgozott a Rákócziban. Nevéhez fűződik annak a rajztagozatnak a kiépítése, amely ekkor már szinte egyedüliként „szállította” az országos eredményeket. Dréher 1993-ban Németh László-díjban részesült. Érdekes, hogy a folytonosságot inkább a reál szakos pedagógusok képviselték a gimnáziumban: Dr. Fenyves Ferencné 1970 óta tanított matematikát, Guoth Árpádné 1975 óta matematikát és fizikát, Dr. Hortobágyi Istvánné 1974 óta matematikát és fizikát, és Sinka Endréné 1981 óta kémiát és fizikát. A testnevelők között Várhegyiné Szigetvári Katalin rendelkezett a legnagyobb rákóczis múlttal: 1976 óta tanított itt. Nagy veszteséget jelentettek a gimnáziumnak az évtized elején a Radnótiba vagy a Politechnikumba távozó pedagógusok, de ezt leginkább az oktatás színvonala, nem pedig a rákóczis tantestület hangulata sínylette meg. A visszaemlékező pedagógusok egyöntetűen úgy nyilatkoztak kilencvenes évekről, hogy kiváló hangulatú, szakmailag erős kollektívát alkotott akkoriban a rákóczis tanári kar, ahol a fiatalok nagyon sok időt töltöttek iskolán kívül is együtt, és valódi barátságok szövődtek. Izgalmas, kihívásokkal teli, változatos korként emlékeznek vissza az akkori időkre. Természetesen a tantestületen belül is megvoltak az ellentétek, akár generációk közötti, akár politikai szemléletbeli különbözőségekből fakadóak. A Rákócziban is voltak olyan tanárok, akikről az egykori diákok inkább rossz emlékeket őriznek, azt, hogy molesztálta őket a tanteremben, vagy ittas állapotban tartott órákat. Vigassy György például több visszaemlékező életét megkeserítette osztályfőnökként vagy szaktanárként. Szokása volt egyszerre három embert feleltetni a táblánál, ami miatt sok egykori rákóczis számára a fizika órák a mai napig rémálom szerű emlékekhez hasonlatosak.

---

³¹ Dr. Nagyné Kasza Gabriella 1981-től 2018-ig dolgozott a Rákócziban, Schmidt Gabriella 1984-től tanít a gimnáziumban.

A gimnázium színvonala és a tanított tantárgyak

A visszaemlékezők két harmada arra a kérdésre, hogy milyennek ítéli meg a kilencvenes évek Rákóczi-jában az oktatás színvonalát, azt a választ adta, hogy átlagos, közepes. Nem könnyű ítéletet mondani egy intézmény színvonaláról, fontos, hogy milyen mutatók alapján tesszük azt, és hogy mennyire objektív szempontok alapján mondunk véleményt. Az tény, hogy a versenyeredményeket, érettségi átlagokat, de főleg a továbbtanulási mutatókat alapul vevő „hivatalos” ranglistán a Rákóczi egyre hátrébb csúszott, és szépen berendezkedett a lista alsó harmadában. A gimnázium mélyrepülése már jóval korábban megkezdődött. A Köznevelés című folyóirat 1991-es januári számában, amelyikben a hazai gimnáziumok erősségi sorrendjéről volt szó, a Rákóczi abba a kategóriába került, amelynek címe: *jelentős a helyezési szám csökkenése az alábbi intézményeknél*. A lista 175 magyar középiskolát tartalmazott, ezen a Rákóczi az 1984-es 90-96 helyről 1990-re a 164-165-re esett vissza. 1987-ben a fővárosi tanács egyik üléséről készített jegyzőkönyvben áll az a mondat, hogy „az elmúlt tíz évben jó nevű budapesti gimnáziumok (pl. Rákóczi) veszítették el nimbuszukat”.³² Winkler utódai mindent megtettek azért, hogy a további színvonalzuhanást megakadályozzák, de korántsem volt könnyű dolguk a nem mindig támogató hozzáállású önkormányzat és a folyamatosan változó közoktatási feltételek közepette. Az oktatás minőségének a romlása párhuzamosan haladt tovább az épület állagromlásával. Az alábbi adatokkal rendelkezünk a korszak továbbtanulási mutatóiról.

Év	A végzősök közül a továbbtanulók száma százalékban	A Rákóczi ezen a helyen állt a középiskolák sorrendjében
1986	23	
1988	13	
1989	10	
1992	15	178.
1993		185.
1994	12	200.
1995	26	159.
1996		172.
1998	30	

Fontos megjegyezni, hogy a fenti táblázat adataiban benne vannak a Rákóczi esti tagozatosainak eredményei is. Az országos statisztikákban a Rákóczi azért is maradt le nagyságrendekkel az „elitgimnáziumoktól”, mert azok kiindulási alapul a gimnázium összes érettségizőjének az adatait

³² Köznevelés 1991.01.25. 7. oldal és Hungaricana. Budapest Főváros Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei 1987. május

nézték, márpedig a kilencvenes években már a nappalisokkal egy épületben lévő, később a Rákóczi kollégiumi szárnyát megkapó estisek többségének elsődleges célja az érettségi bizonyítvány megszerzése, nem pedig a továbbtanulás volt. Korszakunk végén volt olyan nappalis osztály, ahonnan majdnem mindenki elsőre bekerült az egyetemre/főiskolára. Az estis tanulók egyébként a 7. óra utántól jártak be az épületbe, a leglegkésőbb szeptember-október hónapokban, aztán az első vizsgák idején jelentős részük lemorzsolódott. Sasvári igazgatóként arra emlékszik, hogy sok gond volt velük: dohányoztak, nagyban kereskedtek a hamis bizonyítványokkal. Előnyt akkor látott igazán belőlük, amikor egy-egy problémásabb nappalis diákot át lehetett ide zsuppolni. Az 1999-es évre rendelkezünk olyan adatokkal, amelyek csak a nappali tagozatosok továbbtanulási sikerességét mutatja. Itt már jóval kedvezőbbek a számok, a hat végzős osztályból a maturáló diákok több mint 60%-a jutott be felsőoktatási intézménybe. Ebben az évben 13-an, 2000-ben pedig 8-an érettségiztek le kítűnő bizonyítvánnyal. Milyen volt tehát a Rákócziban az oktatás színvonala? Ha a statisztikákat nézzük legfeljebb átlagosnak mondható, még ha az évtized második felében javulnak is a mutatók, különösen a hatosztályosok eredményeinek köszönhetően. Nagy fokú volt a lemorzsolódás, sokan a nyelvi év után erősebb gimnáziumba mentek el, és még a korszak végén is a többség érettségi bizonyítványába a közepes vagy jó minősítés került. Az 1999-ben érettségiző C osztályban az első rákóczis tanév félévekor 33 bukást regisztráltak, és az osztályátlaguk 3.08-as volt (a legrosszabb az iskolában). Mindezt egy bejövő osztályban! Gyakran történt meg az, főleg 1985-1995 között, hogy egy több iskolából már eltanácsolt középiskolás diák végül a Rákócziba került, és ott is érettségizett le. Látványosan csökkentek a tanulmányi versenyeredmények is. A reál tárgyakból utoljára a hetvenes években és a nyolcvanas évek legelején voltak kiemelkedő országos sikerek, a korszakunkban ezeknek már nincs nyoma. A korábban legendás biológia tagozat sem tudott országos döntőt kinevelni a kilencvenes években. A legnagyobb sikereket a latin és a rajz versenyeken érték el a rákóczisok. A legkiemelkedőbb eredményeket az alábbi táblázat tartalmazza:

Tanuló neve, osztálya	Verseny	Helyezés	Felkészítő tanár	Év
Bánfalvi Péter, IV.E	Ókortudományi verseny (latin)	döntő	Dr. Benő Kálmánné	1991
Bencze Gabriella, II.E	Ókortudományi verseny	döntő	Dr. Benő Kálmánné	1994
Oláh Zsuzsanna, II.D	Ókortudományi verseny	döntő	Dr. Benő Kálmánné	1996
Béresi Ákos, 11.H	Latin OKTV	5.	Dr. Benő Kálmánné	1999
Büki Zsófia, 12.D	Latin OKTV	8.	Paksyné Mosonyi Éva	1999
Berta Olívia, 11.C	Latin OKTV	döntő	Paksyné Mosonyi Éva	1999
Nyitrai Attila, 11.A	Fővárosi	1.	Dréher János	1999

	Rajzverseny			
Vágó Szabolcs, 12.A	Fővárosi Rajzverseny	1.	Dréher János	1999
Lévay Máté, 12.A	Fővárosi Rajzverseny	3.	Dráher János	1999
Klausz Ádám, 12.A	Fővárosi Rajzverseny	3.	Dréher János	1999
Gosztola Edit, 11.H	Fővárosi Rajzverseny	3	Dréher János	1999
Keszthelyi Zsuzsanna, 11.B	Német OKTV	döntő	Bernhauser Bernadett	1999
Pirchala Katalin, 12.A	Latin OKTV	döntő	Dr. Benő Kálmánné	2000
Novák Gabriella, 12.H	Latin OKTV	döntő	Dr. Benő Kálmánné	2000
Nyéki Andrea, 12.A	Spanyol OKTV	9-11. hely	Dr. Nagyné Kasza Gabriella	2000

A gimnázium oktatási színvonala az évtized második felére lassú növekedésnek indult, és egyre jobban kirajzolódott a Rákóczi új profilja, erős művészeti tagozattal, hagyományosan jó latinos eredményekkel, és az élő idegen nyelvek és a számítástechnika növekvő szerepével. Sasvári idején a ballagáskor a legjobban tanuló végzősöknél komoly pénzjutalmat is átadtak. Ekkor alakult ki az a szokás, hogy a legjobb végzőst Rákóczi emlékéremmel jutalmazzák, ami mellé 1999-ben 50 ezer forint is járt. A kitűnő bizonyítványért, országos versenyeken való sikeres szereplésért vagy nyelvvizsgákért lehetett még dicséretet (és emellett 10.000-30.000 Ft-os utalványt) kiérdemelni.

1990 szeptemberétől kezdve volt érvényben az a rendelet, amelyik kimondta, hogy aki középfokú nyelvvizsgával rendelkezik, az mentesül az adott nyelv gimnáziumi tanulása alól. Ráadásul a nyelvvizsgával egyben az érettségit is ki lehetett váltani. Az orosz visszaszorulásával előtérbe került a „nyugati” idegen nyelvek tanulása, ha éppen volt rá megfelelő ember. A Rákócziban ekkor kezdődött meg a spanyol nyelv tanítása. Dr. Nagyné Kasza Gabriella átképezte magát spanyoltanárrá, és már a diploma megkezdése előtt megkezdte a tanítást. Tanítványai közép – és felsőfokú nyelvvizsgákat szereztek az évtized első felében. Jellemző az akkori liberálisabb oktatáspolitikára, hogy a gimnazistáknak lehetőségük volt technikából vizsgát tenniük, ezzel felszabadultak óráik, és az üres sávokban plusz nyelvvizsgát biztosított számukra a Rákóczi. A technika tantárgy egyébként az évtized második felében már számítástechnikát (informatika) jelentett, amely külön tantárgyként először az 1996/1997-es tanévben jelent meg az iskolában. Az oktatásához hiányoztak a szaktanárok, ezért Sasvári egyetemistákat alkalmazott e célból.³³ A megelőző évtizedben kialakuló fakultációs rendszer

³³ Az internet a kilencvenes években hódította meg a világot, ekkor kezdtek a magyar szakemberek is azzal foglalkozni, hogy mit is kell leginkább tanítani a diákoknak informatika órán. 1994-ben jelentek meg az első

végig fennmaradt, és 1992-ben a végzős évfolyamon bevezették a filozófia tantárgy oktatását. Az iskolai színvonalról összességében elmondható, hogy korszakunkban végig a középiskolai rangsor végén kullogott, jóval átlag alatti továbbtanulási mutatóval. Ezt részben az esti és a nappali tagozat összemossa, a kifutó sporttagozat közepes tanulmányi szintje, részben az is magyarázza, hogy a folyamatosan fluktuálódtó tantestületen belül is óriási különbségek voltak a tanítási képességek terén. Elmondható azonban, hogy aki tanulni akart (és szerencsésen olyan tanárokat „fogott ki”), az megtalálta a számításait, és megfelelő alapot kapott az egyetemi tanulmányaihoz. A teljesség igénye nélkül következzenek néhány ekkor végzett rákóczi diák, akik tudásukkal, kreativitásukkal, talpra esettségükkel, szorgalmukkal szakmájukban sikeresek lettek.

Név	érettségi éve	hivatás
Szuromi Szabolcs	1991	teológus
Kelemen Zénó	1991	szobrászművész
Tellér Mária	1993	grafikus
Csókás Eszter	1993	grafikus
Som Barnabás	1993	építész
Gyulai Natália	1993	divattervező
Kiss Miklós	1994	építész
Zsendovits Ábel	1994	Szimpla-alapító
Molnár Balázs	1996	építész
Kőrösy Attila	1997	festőművész
Madarassy András	1998	festőművész
Luu AnhTuan	1995-1997 között rákóczi	divattervező
Ránki Sára	1999	bűnügyi nyelvész
Both Miklós	2000	zeneszerző, előadóművész

A kilencvenes években kiemelkedő sportolók is tanultak a Rákócziban:

Név	érettségi	eredmények	sport
Czene Attila	1988-1990 között a levelező tagozaton végezte az első és a második osztályt	olimpiai arany 1996, 200 méter vegyes olimpiai bronz 1992 200 méter vegyes	úszás
Gáspár Petra	1995	a 90-es évek kiemelkedő magyar játékosa, a világranglistán 165.	tenisz
Tóth Krisztina	1992	világbajnoki bronzérem 1995-ben párosban, többszörös Európa-bajnok	asztalitenisz

Zsivótszky Attila	1995	olimpikon (Sydney, 2000)	atlétika
Simóka Bea	1993	egyéni világbajnok 2002-ben	öttusa

Iskolai ünnepek, hagyományok

A rendszerváltás utáni évtizedben a szocialista korszakban megszokottakhoz képest radikálisan új szokások alakultak ki a Rákócziiban. Az „átkosban” az iskolákban megünnepelt fegyveres erők napjára (szeptember), a tanácsköztársasági megemlékezésekre (március), a nagy októberre, a felszabadulási ünnepségre (április), vagy a május elsejei felvonulásokra legfeljebb már csak azok a rákócziok emlékezhetnek, akik tanulmányaikat még 1989 előtt kezdték meg a gimnáziumban. Pár évvel később már csak a március 15-iki és az október 23-iki megemlékezésekre kellett ünnepi öltözetet ölteni. Az aradi vértanúkról a korszakban is tartottak emlékező műsort, valamint ekkor alakult ki az Eötvös-szobor koszorúzásának a ma is élő hagyománya.³⁴ Nagy súlyt fektettek az iskolatörténeti foglalkozásokra. Szerdahelyi Andor a bejövő osztályoknak tanév elején külön iskolatörténeti órát tartott, és iskolatörténeti sétákra kísérte a gólyákat. A tavaszi iskolatörténeti vetélkedőn részben önkéntes, részben kötelező volt a részvétel. Korszakunk végén ezeken már a rákóczi csapatokon kívül az Egyetemi Katolikus Gimnázium csapatai is részt vettek. A vetélkedőn a zsűri munkáját Dr. Nagy István egykori rákóczi tanár koordinálta.³⁵ Az iskola hagyományos rendezvényei közé tartoztak az augusztusi gólyatábor, az őszi gólyabál, a decemberi szalagavató bál, az idegen nyelvi karácsonyi műsorok, a márciusi Rákóczi-hét és a májusi ballagási műsor.

Diákélet, iskolai légkör

A kilencvenes évek a diákélet nagy rákóczi korszaka. Több tényező szerencsés együttállása miatt lehetett ez így. Láttuk, hogy Magyarországon ekkor beszéltek először nyíltan diákjogokról, diák önkormányzatról. Az iskolai szabályozó dokumentumok mind hangsúlyosan foglalkoznak ezzel. Erre a korszakra vezethető vissza az a gimnáziumban a mai napig élő „legenda”, hogy a házirend előírja, hogy a tanár köteles két hét alatt kijavítani a nagydolgozatokat. Ez az 1996-os házirendben valóban szerepelt, de az új évezredben kikerült belőle. A törvényi háttér és a kilencvenes évek egészét átható

³⁴ Báró Eötvös József 1824-1826 között a jogelőd Királyi Egyetemi Katolikus Gimnázium növendéke volt. A jelenlegi épületben a könyvtár melletti Eötvös-szobor előtt minden évben február 2-án, a politikus-író halálának a napján kis emlékünnepséget tartunk.

³⁵ 1997-ben megindul az oktatás a Budapesti Egyetemi Katolikus Gimnáziumban, melynek első igazgatója Dr. Nagy István, korábbi rákóczi tanár, iskolatörténész lett. Az EKG a Magyar Katolikus Egyházon belül jogi személy, az 1687-es iskola egyházi jogutód intézménye. Az iskola a vár alatt, a Szabó Ilonka utcában található. A két iskola együtt alapította meg egy évvel később a Vörösmarty-Önképzőkört, de az iskolatörténeti vetélkedőt leszámítva aktív együttműködés nem alakult ki közöttük.

szabadság érzése mellett kellett egy nagyon agilis diákönkormányzat is, valamint a diákságért tenni kívánó, a tanárokkal akár konfrontálódást is felvállaló diákelnök. Ez utóbbi a korszak elején Gyenes Ádám (1992, IV.B) volt. Gyenes már a Rákócziban élte meg a diktatúra végnapjait, megtapasztalta Winkler Ibolya szakmai alkalmatlanságát, a kötelező orosz nyelvtanulást, a rendszerváltozás felemelő eseményeit, az első iskolai diák parlamenteket, a politikailag is megosztott tanári kar feszültségét, részese lehetett az 1991-es diáklázadásnak. Abban az időben a diák önkormányzat a gyűléseit a Kis Rókus utcai Marximban tartotta, és talán az országos politika színpadára kilépő huszonéves fiatal emberek lehettek a diákvezérek példaképei. Kellott még a pezsgő diákélethez egy fiatalos, aktív tantestület is. Délutánonként heti rendszerességgel tanár-diák foci mérkőzéseket tartottak az épület kicsi tornatermében, a tanár-(végzős)diák összecsapás minden tavasszal nagy izgalommal várt esemény volt. A diákok által rendezett bulikon a tanárok nem csak felügyelőként vettek részt, hanem szórakozni mentek oda. Gyenesék alapították a Rákóczi Klubot, ami többek között a Marczibányi téren, az Eötvös Klubban és a Jókai Klubban szervezett gimnáziumi bulikat gimnáziumi zenekarok bevonásával. Ezeknek a rendezvényeknek az egész budai oldalon híre ment, volt olyan esemény, ahol több mint 500-an jelentek meg. Két fiatal tanárnő, az olasz szakos Bendik Márta és Serdeán Márta franciatanár ekkoriban hozták létre a Rodostó kávéházat, ahol a művészi hajlamú diákok adhatták elő saját verseiket, zeneszámaikat. A dísztermi felolvasásokon, előadásokon nem egy tanár is megjelent nézőként, hol szereplőként. Both Miklós rendszeres fellépő volt itt gitárra írt népdalfeldolgozásaival. Bendik és Serdeán távozása után Réfi Csaba vette át és szervezte a Rodostót. Népszerűek voltak Dréher János délutáni rajzsakkörei, és Dr. Havassy András földrajztanár (1994 augusztusa óta dolgozik a gimnáziumban) hétvégi kirándulásai is. Havassy jobbára a Zemplén hegységbe vitte a diákokat, ahol tanösvényt alakítottak ki, és a terepen tanulmányozták a geológiailag érdekes vulkánimész-kő alakzatokat. Ez a kis természetjáró szakkör mintegy folytatta azt az országjáró hagyományt, amit még Vigassy indított el a hatvanas években, majd Dr. Hortobágyi Istvánné folytatott 1990-ig. A különbség csak az volt, hogy a kilencvenes években mindez jóval lazábban, kevésbé szervezetten, kötetlenebbül, kevesebb diákot mozgósítva valósult meg. A résztvevők számára feledhetetlenek maradnak az évi rendszerességgel Labán Gábor által Szarvason megszervezett nyári vízi táborok is. A Körös partján komoly sportélet, horgászás, kenuzás folyt, aktív és egykori rákóczis diákok részvétele mellett. A tavaszi rákóczi napokat az egész iskola várta. Erre a 2-3 napra az iskola teljesen átalakult, a leginkább a mai fesztiválokra jellemző hangulatban a diákság a legkülönfélébb programokon vehetett részt. A különböző vetélkedők, műveltségi versenyek színtere a díszterem volt, az előadókban filmvetítést rendeztek, az osztálytermekben dartsversenyen, sakktornán lehetett részt venni, de volt tetováló szalon, óvoda, csocsóverseny, kaszinó, nem beszélve a számtalan sport rendezvényről, tanár-diák (pl. 2000-ben női foci meccs!) találkozókról. Ebben az évtizedben az iskola egyik kultikus helye az iskolabüfé volt a félemeleten a fizika előadóval szemben. Mivel egészen 2000-ig nem volt

menza a Rákócziban, itt lehetett csak napközben valamit enni, emiatt viszont mindig nagy sokan voltak benne. Igazi közösségi térré, pletykahelyszínné változott ilyenkor, ahol egy kis szeparében a tanárok még dohányozhattak is. Kiváló terepe volt ez a politizálásnak is. A büfé sikere részben az azt vezető Tóth Csaba személyiségének volt köszönhető, aki nagyon jó barátságban volt nem egy tanár kollégával. Furcsa módon volt még egy tényező, ami elősegített, hogy a rákóczi tanár-diák közösség még szorosabbá váljon: az állandó bombariadók. A riasztó megszólalásakor a tantestület és a diákság együtt vonultak ki a Keleti Károly utcára, várták a tűzszerészek megérkezését, majd ha elmaradt a további tanítás, együtt ültek be valahova megbeszélni a történeteket. „Az iskolát hétről hétre életveszélyes bombarobbanásokkal fenyegették; persze névtelenül. A telefonálókat a kerületi rendőr főkapitányságnak a rendszeres bejelentés ellenére sem sikerült felderítenie” panaszkodott Dr. Kozma Tamásné igazgató 1991-ben.³⁶ A fenyegetőzések folytatódtak az egész évtizedben, és csak 2000 után szűntek meg, amikor egy évfolyam nem mehetett el emiatt osztálykirándulásra. Rengeteg tanítási nap maradt el a bombariadók miatt, a legtöbb kellemetlenséget ez az iskola technikusának, Suri Zoltánnak okozott, aki ilyen alkalmakkor 1-1,5 órán keresztül rohangu a kulcsokkal, hogy a tűzszerészek mindent átvizsgálhassanak. Elmondása szerint a végén már a diákok is megunták a heti rendszerességgel ismétlődő riasztásokat, aminek pozitív hozadéka csak az volt, hogy kiváló alkalmat biztosított a beszélgetésre, ismerkedésre a Keleti Károly utcában.³⁷ Csútor Csilla tanárnő élénken emlékszik arra, hogy még nem is dolgozott a Rákócziban, de már több pedagógusát ismerte látásból, mivel akkoriban a környéken lakott, a rákóczi tanárok pedig éppen a bombariadó miatt kint csoportosultak az iskolaépület előtt.³⁸

A Rákóczi „hírneve”

Az 1980-as években a Rákóczi elsősorban, mint az ország első számú sportiskolája volt ismert a köztudatban. Számos olimpiai bajnok a Keleti Károly utcában koptatta az iskolapadot, ők a velük készített interjúkban hálásan emlékeztek vissza egykori iskolájukra, az ott biztosított kedvező tanulási feltételekre. Emellett széles sajtóvisszhangja volt a Rákóczi 1987-es 300. évfordulójának is. A kilencvenes évekre ez a helyzet megváltozott. Az iskoláról alkotott pozitív kép (nagy múltú, egykor szebb napokat látott elitiskola, eredményes sportiskola) nagyon gyorsan kicserélődött. A Rákóczi – mondhatjuk így – átkerült a hírhedt intézmények kategóriájába, azokéba, amelyről sokat lehetett hallani, de az embernek nem feltétlenül jött meg a kedve ahhoz, hogy a gyermekét oda írassa be. A sajtóban, ha cikk jelent meg a Rákócziról, akkor azt írták benne, hogy az épület életveszélyes állapotú, fel kell újítani, de a bezárásáról, átköltöztetéséről is beszéltek. Számos újság taglalta a diáklázadás

---

³⁶ 168 óra 1991.06.04.

³⁷ Suri Zoltán személyes közlése 2019 novemberében

³⁸ Csútor Csilla matematika-fizika szakos tanár 1993 óta dolgozik a Rákócziban

eseményeit, a Rákócziban uralkodó körülményeket, a jövő-menő tanárokat, a tanár-diák szembenállást. Egy már többször idézet írásban Dr. Kozma Tamásné ecsetelte, hogy milyen körülmények között vette át az iskola vezetését: állandó bombariadók zavarták az oktatást, két gimnazista éppen bíróság előtt állt, az épület kulcsait megszerezték a diákok, és a hétvégenként az iskolában buliztak, vagy molesztálták a fiatal erdélyi takarítónőt. Állandóak voltak a rongálások, nehéz lenne felsorolni, mi nem repült ki akkoriban iskolai szünetben a tantermek ablakán a szomszédos paplakba. Az estisek sem tettek jót az iskola hírnevének. 1997-ben több cikk foglalkozott azzal az estis diákkal, aki sikertelen vizsgája miatt rendszeresen bedobta a gimnázium ablakait kővel, majd késsel támadt a pedagógusokra. Az estisekhez volt köthető a szinte iparszerű bizonyítványhamisítás is, amiről mindenki tudott akkoriban. 1995-ben a Népszabadságban a hirdetések rovatban rövid hír adta tudtul az olvasóközönségnek, hogy elveszett és közkezen forog egy rákóczi bélyegző. 1998-ban ugyanennek a napilapnak a címlapján az a hír szerepelt, hogy elloptak egy videó berendezést a Rákócziból.³⁹ Nem a rákóczi diákok kiemelkedő tanulmányi eredményének, hanem a rákóczi diákok által szervezett budai bulinak ment híre az egész fővárosban. Ebben az időszakban történhetett meg az is, hogy az egyik naplót, mivel túl sok rossz jegy volt benne, elégették a diákok.

Az egykori rákócziok többsége a gimnáziumi éveire mégis inkább pozitívan emlékezik vissza. Izgalmas időszakban végezték középiskolai tanulmányaikat, nem csak ők és a tanárok, hanem az egész ország az útkeresés fázisában tartott. A Rákóczi a kialakuló új világra készített fel, a „kinti” állandó változásoknak megfelelt a folyamatosan átalakuló gimnázium, a taxissztrájkra rímelt a diáksztrájk, az első szabad választásokhoz hasonlóan a diákok (és a tanárok is) is először ekkor szólhattak bele ténylegesen az őket érintő eseményekbe. Az iskolában már nem kizárólag a korábbi évtizedeket meghatározó autokratikus szemlélet uralkodott, hanem – az évtized második felében különösen – látványosan erősödött a demokratizmus.

Befejezés

A tárgyalt időszakban a Rákóczi többször volt igen nagy veszélyben. Felmerült a lehetősége annak, hogy fél évszázad után ismét egyházi iskolává válik, valamint valós fenyegetésnek tűnt a megszűnése is. A Rákóczi végül „túlélte” a rendszerváltást, megmaradt önkormányzati iskolának, nem vonták össze, nem költöztették el, nem adták el az épületét, nem kellett felszámolnia a hatosztályos képzését. 2000-ben a kerületi képviselőtestület döntött a gimnázium felújításáról, a Rákóczi új lehetőséget kapott. Az évtized első felében a gimnáziumnak alkalmazkodnia kellett a rendszerváltozás utáni radikálisan új helyzethez. A képzési szerkezetet meg kellett újítani, új tantárgyakat kellett bevezetni, az orosz nyelv tanítását folyamatosan felszámolni. A kilencvenes

---

³⁹ Népszabadság 1995.05.31 és 1998.01.09.

években szűnt meg a sporttagozat, és jött létre a nyelvi előkészítő, valamint a hatosztályos program. A megszülető újabb és újabb tanügyi szabályozó dokumentumok egyre nagyobb adminisztratív terheket róttak a pedagógusokra, akiknek a szembesülniük kellett azzal is, hogy a fizetésük reálértéke egyre csökken. Az iskolában a latin nyelv mellett egyre inkább csak a nyolcvanas években megalakuló rajztagozat hozta az országos sikereket. A korábbi sportgimnázium fokozatosan alakult át magas színvonalú művészeti programot működtető iskolává. Dr. Kozma Tamásné poroszos stílusa miatt nem örvendett nagy népszerűségnek, politikai támogatottsággal sem rendelkezett, emiatt pedig esélye sem volt az elképzeléseit megvalósítani. Az általa megkezdett úton haladt tovább Sasvári Márta, viszont ő régi rákócziaként sokkal jobban ismerte a helyet, ahova került, és igazgatósága elején még a kerületi polgármester támogatását is élvezte. Sasvári laza, kötetlenebb stílust honosított meg, miközben az egyik reform követte a másikat. Számos, a Rákócziban ma is élő ma is élő hagyomány a kilencvenes években került bevezetésre. A mai Rákóczi erősségét jelentő intenzív nyelvi képzés gyökerei például a kilencvenes években keresendőek. A színvonal növelése érdekében az iskolavezetés bevezette a felvételi rendszert, és igyekezett vonzóvá tenni az intézményt. Időben felismerték a számítástechnikában és a nyelvoktatásban rejlő lehetőségeket, és a legkiválóbb tanulóknak adott pénzjutalmakkal próbálták növelni a tanulási motivációt. Ha nem is látványosan, de az évtized végére valamennyivel javultak a Rákóczi továbbtanulási mutatói, ekkor azonban már az iskola egy életveszélyessé nyilvánított épületben volt kénytelen működni. A minőségi „nagy ugráshoz” még két feltételre lett volna szükség: az épület átépítésére és a statisztikákat nagyban rontó esti-levelező tagozat felszámolására. Ezek már az új évezredben valósultak meg.

Irodalomjegyzék

Irattári/levéltári források

Hungaricana. Budapest Főváros Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei, a korszak gimnáziumi anyakönyvei

Könyvek

A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium évkönyve 1998-1999, szerkesztette: Konta Andrásné

A II. Rákóczi Ferenc Gimnázium évkönyve 1999-2000, szerkesztette: Konta Andrásné ny. tanár

Mészáros István: *A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája 996-1996*. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1996.

Neveléstudomány az ezredfordulón. Szerk.: Csapó Benő, Vidákovich Tibor, Nemzeti Tankönyvkiadó 2001.

Kozma Éva: *Tanári pályám*, Budapest, 2006. kidói szerkesztő: Híves Tamás

Írott sajtó

A Népszabadság, a 168 óra, a Köznevelés, a Magyar Hírlap, a Reform, a HVG, a Magyar Narancs, a Magyar Nemzet tanulmányban idézett számai

Internetes/online források

Kérdőív: A Rákóczi az 1990-es években

Jelentés a magyar közoktatásról 2000: <http://mek.oszk.hu/08400/08451/08451.pdf>

<http://www.abax.hu/inlap/t/cikk/inftori.htm>

email: Oláh Zsuzsanna, Krasztev Péter, Marcsek Gábor

Személyes közlés

Dr. Pelczer Katalin, Dr. Havassy András, Garamvölgyi Péter, Csútor Csilla, Schmidt Gabriella, Jármí Viktória, Réfi Csaba, Kukucskáné Dr. Szalontai Erika, Labán Gábor, Dréher János, Kákonyi Éva, Tóth Csaba, Suri Zoltán, Dr. Kozma Tamás, Sasvári Márta